

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

59. aastakäik

3. märts 2016

Sisukord

III Ettevalmistavad aktid

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

komitee täiskogu 513. istungjärk 20.–21. jaanuaril 2016

2016/C 082/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse ühised eeskirjad väärtpaberistamise kohta ning luuakse lihtsa, läbipaistva ja standarditud väärtpaberistamise Euroopa raamistik ning millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ, 2009/138/EÜ, 2011/61/EL ning määrusi (EÜ) nr 1060/2009 ja (EL) nr 648/2012” [COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD)] ning teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta” [COM(2015) 473 final – 2015/0225(COD)]	1
2016/C 082/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse energiamärgistuse raamistik ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2010/30/EL” [COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)]	6
2016/C 082/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Avaliku konsultatsiooni algatamise kohta energiaturu uue korralduse üle”” [COM(2015) 340 final]	13
2016/C 082/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uued võimalused energiatarbijatele”” [COM(2015) 339 final]	22

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 513. ISTUNGJÄRK 20.–21. JAANUARIL 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse ühised eeskirjad väärtpaberistamise kohta ning luuakse lihtsa, läbipaistva ja standarditud väärtpaberistamise Euroopa raamistik ning millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ, 2009/138/EÜ, 2011/61/EL ning määrusi (EÜ) nr 1060/2009 ja (EL) nr 648/2012”

[COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD)]

ning

teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 krediidiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta”

[COM(2015) 473 final – 2015/0225(COD)]

(2016/C 082/01)

Raportöör: Daniel MAREELS

Nõukogu otsustas 27. oktoobril 2015 ja Euroopa Parlament otsustas 14. oktoobril 2015 vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 114 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse ühised eeskirjad väärtpaberistamise kohta ning luuakse lihtsa, läbipaistva ja standarditud väärtpaberistamise Euroopa raamistik ning millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ, 2009/138/EÜ, 2011/61/EL ning määrusi (EÜ) nr 1060/2009 ja (EL) nr 648/2012”

[COM(2015) 472 final – 2015/0226(COD)]

ning

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 krediidiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta”

[COM(2015) 473 final – 2015/0225(COD)]

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon võttis arvamuse vastu 16. detsembril 2015.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 513. istungjärgul 20.–21. jaanuaril 2016 (20. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse, poolt hääletas 176, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 6.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee tervitab ettepanekuid lihtsa, läbipaistva ja standarditud väärtpaberistamise (standardväärtpaberistamise) ning krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete raamistiku muutmise kohta. Need ettepanekud sobivad „Kapitaliturgude liidu loomise tegevuskava” laiema raamistikuga⁽¹⁾.

1.2. Komiteel on hea meel, et väärtpaberistamise ettepanekud esitati kiiresti ja samal ajal kapitaliturgude liidu loomise tegevuskavaga. See on teema, millega tuleb lähiajal tegeleda. Niiviisi peaks saama luua olulisi täiendavaid vahendeid pankade pakutavaks rahastamiseks. See on väga oluline eelkõige VKEde ja kodumajapidamiste jaoks.

1.3. Euroopa finantsüsteemis moodustavad pangalaenuid praegu 75–80 % kogu majanduse rahastamisest ja tulevikus sõltuvad VKEd ja kodumajapidamised kahtlemata rohkem pangalaenudest. Selle turusegmeni elavdamine võib teha erasektorile kättesaadavaks lisakrediidi 100–150 miljardi euro ulatuses ehk ettevõtetele ja kodumajapidamistele antavate laenude 1,6 %-lise kasvu. Komitee on juba varem rõhutanud väärtpaberistamise olulisust seoses VKEdega, kuna viimaste osakaal Euroopa majanduses on väga suur.

1.4. Seoses pankadepoolse rahastamisega usub komitee selle toimimisse paralleelselt turupõhise rahastamisega, mida arendatakse edasi kapitaliturgude liidus. Mõlemat rahastamisvormi tuleb lugeda täiendavaks, mitte konkureerivaks.

1.5. Komitee arvates tuleks nüüd esikohale seada terviklik lähenemisviis. Uue väärtpaberistamise õigusraamistiku puhul tuleb tegutseda jätkusuutlikult ja põhjalikult ning taotleda õiget ja sobivat tasakaalu. Kõigil tasandil tuleb arvesse võtta kõiki seatud eesmärged ja kõigi sidusrühmade huve. Selles kontekstis saab tunnustada nii jõupingutusi finantsüsteemi stabiilsuse nimel kui ka lähenemisviisi, kus investoritel on nii õigused kui ka kohustused.

1.6. Väärtpaberistamise elavdamine eeldab, et uus reeglistik on piisavalt laiaulatuslik. Standardväärtpaberistamise kriteeriumid peavad olema realistlikud ja saavutatavad kõigi pankade jaoks – nii suurte kui ka väikeste kohalike pankade jaoks –, kes tegelevad laenude rahastamisega. Väärtpaberistamine peab olema samavõrra atraktiivne ka investoritele. Edu korral võivad need anda olulise panuse majanduse paremaks rahastamiseks, suurendada investeringuid ja edendada majanduskasvu. Samal ajal peab valitsema selgus võimalike riskide osas ja selles, kes neid riske kannavad, hoides niiviisi silma peal kogu ahelal emitendist investorini. Nüüd on oluline mitte enam korrata minevikus tehtud vigu.

1.7. Turvalisuse, läbipaistvuse ja jõustamise põhimõtted peaksid leidma uues reeglistikus oma koha, et tugevdada usaldust uute turgude vastu. Nii Euroopa Keskpanka kui ka riiklike järelevalveasutuste teostatavat järelevalvet tuleb sobivalt arendada, samuti ei tohi tähelepanuta jätta rahvusvahelist mõõdet.

1.8. Valdkonna keerukuse ja riskide tõttu jagab komitee seisukohta, et väärtpaberistamine ei peaks olema väikeinvestoritele ja tarbijatele kättesaadav. Komitee on siiski seisukohal, et praegune mittesiduv lähenemisviis ei ole piisav, ja nõuab, et teksti lisataks selgesõnaline ametlik keeld.

1.9. Ettepaneku kohaselt hinnatakse seda korda nelja aasta möödumisel. Komitee soovib hinnata varem. Asjakohasem tundub hindamine iga kahe aasta järel.

1.10. Komitee jaoks on väga oluline, et Euroopa poliitikakujundajatel oleks keskne roll rahvusvahelistes ja ülemaailmsetes aruteludes väärtpaberistamise üle, et kaitsta Euroopa õigustikku ja tagada piisav ühtlustamine rahvusvahelisel tasandil.

⁽¹⁾ Vt 30. septembril 2015 avaldatud komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kapitaliturgude liidu loomise tegevuskava”, COM(2015) 468 final. Vt <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1447000363413&uri=CELEX:52015DC0468>

2. Taust

2.1. Ametisse asudes esitas Junckeri juhitud Euroopa Komisjon kolm **ülimat prioriteeti: majanduskasv, tööhõive ja investeringud**.

2.2. Nende elluviimiseks töötas komisjon välja Euroopa investeerimiskava, mis tugineb kolmele sambale:

— investeerida kolme aasta jooksul vähemalt 315 miljardit eurot;

— toetada investeringuid reaalmajandusse;

— **luua investeerimiseks soodne keskkond** ⁽²⁾.

2.3. 30. septembril 2015 avaldatud **kapitaliturgude liidu loomise tegevuskava** abil kavatakse komisjon mobiliseerida kapitali Euroopas, luua ühtne kapitaliturg ja viia suurem osa investeerimiskava kolmandast sambast ellu aastaks 2019.

2.4. Tegevuskavaga samal ajal esitati **väärtpaberistamisega** ⁽³⁾ seotud ettepanekud. Need **kaks ettepanekut moodustavad** õigusaktide paketi, milles käsitletakse eri aspekte.

2.4.1. Esiteks, **väärtpaberistamisi** käsitlev ettepanek. Määruse eelnõu hõlmab sisuliselt ühte väärtpaberistamisraamistiku väljatöötamist turu kõigi osaliste jaoks ja selles määratakse kindlaks teatav kogum konkreetsetele sobivuskriteeriumidele vastavaid tehinguid: „**lihtsad, läbipaistvad ja standarditud väärtpaberistamised**” ⁽⁴⁾ ehk „**standardväärtpaberistamised**” ⁽⁵⁾.

2.4.2. Teiseks, ettepanek muuta kehtivat **krediidiasutuste ja investeerimisühingute kapitalinõudeid** (kapitalinõuete määrus) käsitlevat õigusraamistikku eesmärgiga pakkuda standardväärtpaberistamiste jaoks riskitundlikumat usaldatavusnõuete käsitlust ⁽⁶⁾, et võtta asjakohaselt arvesse standardväärtpaberistamiste konkreetseid tunnuseid.

2.4.3. Lisaks kõigile väärtpaberistamistele kehtivatele sätetele sisaldab esimene ettepanek ka **standardväärtpaberistamistele** konkreetse õigusraamistiku loomist. See viitab väärtpaberistamise struktureerimise protsessile, mitte hõlmatud varade aluseks olevale krediidikvaliteedile.

2.4.4. Teine, täiendav ettepanek puudutab **usaldatavusnõuete käsitlust** väärtpaberistamiste puhul, et paremini kajastada asjaomaste turgude eritunnuseid. Elukõige sätestatakse selles väärtpaberistamise positsioonide kapitalinõuded, sealhulgas standardväärtpaberistamiste riskitundlikum käsitus.

3. Märkused ja kommentaarid

3.1. Komiteel on heameel, et väärtpaberistamise ettepanekud avaldati samal ajal kapitaliturgude liidu loomist käsitleva tegevuskavaga. See on teema, millega tuleb nüüd kiiresti tegeleda. Tõepoolest sõltub Euroopa riikide majandus jätkuvalt väga tugevalt pangalaenudest. Euroopa finantssüsteemis moodustavad pangalaenud 75–80 % kogu majanduse rahastamisest ⁽⁷⁾. Komitee leiab, et pankadepoolne ja turupõhine rahastamine käivad käsikäes ja neid tuleks pidada üksteist täiendavaks.

⁽²⁾ Vt Euroopa Komisjoni veebileht: http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/index_et.htm.

⁽³⁾ Määruse ettepanekus kirjeldatakse väärtpaberistamist järgmiselt (põhjendus 1): „Väärtpaberistamine hõlmab tehinguid, mis võimaldavad laenuandjal, kelleks tavaliselt on krediidiasutus, refinantseerida laenude või nõuete kogum, näiteks kinnisvaralaenu, autoliisingud, tarbimislaenu või krediitkaardid, muutes need kaubeldavateks väärtpaberiteks. Laenuandja koondab ja struktureerib oma laenu ümber portfelli ning jaotab need erinevate investorite jaoks eri riskikategooriatesse, võimaldades seega investoritele juurdepääsu investeringutele laenuks ja muudesse riskipositsioonidesse, millele neil tavapärastelt puuduks otsene juurdepääs. Investoritele teenitakse tulu aluseks olevate laenu rahavoogudest.”

⁽⁴⁾ Väärtpaberistamist käsitleva määruse ettepanek (vt allmärkus 3).

⁽⁵⁾ Inglisekeelne lühend *STS-securitisation* ehk *simple, transparent and standardised securitisation*.

⁽⁶⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 krediidiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta. Vt <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015PC0473&qid=1445963164202&from=ET..>

⁽⁷⁾ Vt „Bank deleveraging, the move from bank to market-based financing, and SME financing”, OECD 2012. Kättesaadav aadressil http://www.oecd.org/finance/financial-markets/Bank_deleveraging-Wehinger.pdf.

3.2. Lisaks jääb investeeringute tase endiselt tunduvalt alla rahandus- ja majanduskriisi eelsele tasemele. Kuigi sisemajanduse koguprodukt ja eratarbimine olid 2014. aasta teises kvartalis ligikaudu samal tasemel kui 2007. aastal, jäid koguinvesteeringute näitajad umbes 15 % alla 2007. aasta näitajatele⁽⁸⁾.

3.3. Komitee on juba rõhutanud väärtpaberistamise olulisust eelkõige seoses VKEdega, kelle rahastamine sõltub praegu ja ka tulevikus pangalaenudest⁽⁹⁾. VKEdel on oluline roll Euroopa majanduses, kuna nad moodustavad üle 98 % Euroopas ettevõtetest ning annavad üle 67 % erasektori töökohtadest ja 58 % kogu Euroopa Liidu ettevõtete loodavast kogulisandväärtusest⁽¹⁰⁾.

3.4. Lisaks on VKEde laenude väärtpaberistamine praegu väga piiratud, erinevalt kinnisvara väärtpaberistamisest, mida finantskriisi eriti ei kahjustanud. Praegu on VKEde osakaal väärtpaberiturul ainult 8 %, võrreldes eluasemehüpoteekväärt-paberite (RMBS) 58 %ga⁽¹¹⁾. Seetõttu leiab komitee, et ühtse kapitalituru loomise strateegia raames tuleks erilist rõhku asetada väärtpaberistamistele, millel on seos VKEdega.

3.5. Oluline on väärtpaberituru elavdamine, iseäranis VKEde segmendis. Euroopa investeerimiskavas nimetati kvaliteetse väärtpaberistamise jätkusuutlikku turgu ühena viiest valdkonnast, kus on vaja meetmeid võtta lähiajal. Kui turul taastuksid kriisieelsed emiteerimistasemed ja krediitiasutused kasutaksid uuemissioone uute laenude andmiseks, siis saaks nendega anda erasektorile täiendavat laenu 100–150 miljardi euro ulatuses. See tähendaks ELi ettevõtjatele ja majapidamistele 1,6 % võrra rohkem laene⁽¹²⁾.

3.6. Komitee on varem nõudnud turu elavdamist, kuid seda teatavatel tingimustel. Komitee arvates tuleb vältida Ameerika Ühendriikide varasemaid vigu ning väärtpaberistamise kasutamist on vaja hästi reguleerida⁽¹³⁾. Samamoodi tuleb jätkusuutliku kvaliteetse väärtpaberistamisturu saavutamiseks edendada lühikese vahendusahelaga põhistruktuure, et luua otseühendus laenuvõtjate ja säästjate vahel⁽¹⁴⁾.

3.7. Komitee jaoks on seega oluline lähtuda terviklikust lähenemisviisist, et liikuda edasi jätkusuutlikult ja põhjalikult ning pidada silmas kõiki vajalikke eesmärgi ja kõigi sidusrühmade huve ning leida asjakohane tasakaal. Kõigil meetmetel peab olema positiivne ja kasulik mõju nii majanduse rahastamisele (vt eespool), finantssüsteemi stabiilsusele kui ka investorite huvidele.

3.8. Määruse valimine selle algatuse elluviimiseks on komitee arvates hea valik, kui eesmärk on tõepoolest ühtse turu ülesehitamine. Eeskirjad peaksid seetõttu olema piisavalt laiad ja investoritele atraktiivsed, et need saaksid praktikas tõeliselt edukad olla.

3.9. Komitee tunnustab jõupingutusi finantssüsteemi stabiilsuse ja selles peituvate võimaluste kasutamiseks. Seetõttu on ettepanekutes sätestatud mitu läbipaistvuse nõuet, mis hõlbustavad laiemat ja tõhusamat riskide jagamist osalejate vahel nii finantssektoris kui ka väljaspool seda.

3.10. Komitee peab läbipaistvuse nõudeid oluliseks, sest läbipaistvuse ja standardimise puudumine on üks suurimaid takistusi väärtpaberistamisturu arendamisel. Aluspõhimõtet, mis seisneb vahetegemises väärtpaberistatud toodete eri kategooriate vahel, ning lihtsate, läbipaistvate ja standarditud toodete väljatöötamist tuleks seepärast käsitleda kui piisavaid vahendeid investorite usalduse suurendamiseks ja turu elavdamiseks.

3.11. Riski säilitamise nõue kohustab tehingu algatajaid hoidma portfelli riski taseme minimaalsena. Komitee arvates on see sobiv üldpõhimõte. Lisaks märgitakse, et vältida tuleb „algata ja turusta”-mudelite kordumist.

⁽⁸⁾ Teabeleht 1. Miks on Euroopa Liidul vaja investeerimiskava? Euroopa Komisjoni ja Euroopa Investeerimispanka ühisdokument. Vt http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/docs/factsheet1-why_et.pdf.

⁽⁹⁾ Vt teabearuanne „VKEde juurdepääs rahastamisele” (EESC-2014-06006-00-01-RI-TRA), punkt 1.2.5, ja arvamused „Ettevõtlike rahastamine: alternatiivsete rahastamismehhanismide analüüs” (ELT C 451, 16.12.2014, lk 20), punkt 1.5.

⁽¹⁰⁾ Aastaraunne Euroopa VKEde kohta 2013/2014, millele viidati teabearuandes „VKEde juurdepääs rahastamisele” (EESC-2014-06006-00-00-RI-TRA).

⁽¹¹⁾ RMBS – Residential Mortgage-Backed Securities.

⁽¹²⁾ Väärtpaberistamist käsitleva määruse ettepanek.

⁽¹³⁾ Komitee arvamused Euroopa majanduse pikaajalise rahastamise kohta (ELT C 451, 16.12.2014, lk 91), punkt 3.3.2.

⁽¹⁴⁾ Komitee arvamused „Roheline raamat „Kapitaliturgude liidu loomine”” (ELT C 383, 17.11.2015, lk 64), punkt 3.9.

3.12. Investoritel on nii õigused kui ka kohustused. Investoritele pannakse teatav vastutus muu hulgas seoses hoolsuskohustusega nende väärtpaberite suhtes, millesse nad kavatsesid investeerida. Sest kui kogu vastutus lükatakse järelevalveasutuste ja valitsuste õlgadele, kerkiks päevakorda moraalariski teema.

3.13. Väärtpaberistamistingimused ja -turud võivad konkreetsetel tingimustel peita ohtusid, millele osutavad selgelt teatavad lähiajal tehtud vead. Seega tuleb turu elavdamise poole püüeldes vältida mineviku vigade kordamist, nagu on selgesti kirjas investeerimiskavas, mille Euroopa Komisjon avaldas 2014. aasta lõpus. Uues olukorras peab valitsema selgus selles, millised riskid võivad kaasneda ja kelle kanda need jäävad. Tänu aruandlusstandardite ühtlustamisele, struktureeritumate andmete pakkumisele ja kindlate vormide kasutamisele on võimalik suurendada investorite usaldust ja parandada riskide hindamist. Koos andmete paranenud kvaliteediga peaks see aitama maksimaalselt vähendada vajadust väliste reitinguagentuuride sekkumise järele.

3.14. Turvalisuse, läbipaistvuse ja jõustamise („enforcement”) põhimõtted peaksid leidma uues reeglistikus oma koha ning need võivad aidata tugevdada usaldust uutel turgudel. Järelevalvet tuleb asjakohaselt teostada ja rahvusvahelist mõõdet ei tohi tähelepanuta jätta.

3.15. Komitee tervitab ka põhimõtet, et sellised tehingud ja turud on mõeldud üksnes kutselistele ja institutsionaalsetele investoritele, pankadele ja muudele pikaajalistele investoritele. Ettepanekute tekstides jääb silma, et väikeinvestoritel ja tarbijatel puudub sellele turule juurdepääs. Valdkonna keerukuse ja riskide tõttu on see õige seisukoht, kuid komitee nõuab, et selline keeld väljenduks selgelt ka teksti sõnastuses.

3.16. Komitee mõistab, et praegused ettepanekud piirduvad väärtpaberistamisturu mõne põhielemendi ühtlustamise soodustamisega, piiramata seejuures väärtpaberistamise turgude tavade ja menetluste täiendavat turupõhist ühtlustamist. Kõik selles valdkonna jõupingutused vääriksid suurt tähelepanu, jälgimist ja hindamist.

3.17. Algatuse kavakohane hindamine peaks toimuma neli aastat pärast käivitamist, kuid komitee pooldab lühemat, kaheaastast ajavahemikku, et eduvõimalused oleksid maksimaalsed.

3.18. Muu hulgas on oluline, et ELi poliitikakujundajatel oleks silmapaistev roll rahvusvahelistes aruteludes, eriti Baseli kõnelustel⁽¹⁵⁾ lihtsate, läbipaistvate ja standarditud väärtpaberistamiste jaoks usaldatavusnõuete õigusraamistiku väljatöötamise üle, mis tagab piisava ühtlustamise rahvusvahelisel tasandil.

Brüssel, 20. jaanuar 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁵⁾ Konsultatsioonid Baseli pangajärelevalve komitee (BCBS) ja Rahvusvahelise Väärtpaberijärelevalve Organisatsiooniga (IOSCO) väärtpaberistamiste lihtsate, läbipaistvate ja võrreldavate kriteeriumide kindlaksmääramiseks. Konsultatsioonid kestsid 11. detsembrist 2014 kuni 13. veebruarini 2015.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse energiamärgistuse raamistik ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2010/30/EL”

[COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)]

(2016/C 082/02)

Raportöör: Emilio FATOVIC

31. augustil 2015 otsustas nõukogu ja 15. septembril 2015 Euroopa Parlament vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 194 lõikele 2 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse energiamärgistuse raamistik ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2010/30/EL”

[COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)].

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 7. jaanuaril 2016.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 513. istungjärgul 20.–21. jaanuaril 2016 (20. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 218, vastu hääletas 2, erapooletuks jäi 6.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab komisjoni ettepanekut kehtestada energiamärgistuse raamistik, kuna on veendunud, et ettepanekul võib selle nõuetekohasel rakendamisel ja ökodisaini direktiivi integreerimisel olla positiivne mõju keskkonnale, tarbijatele, ettevõtjatele ja töötajatele.

1.2. Komitee leiab, et ettepanekus käsitletakse peamisi kehtivate õigusnormidega seotud probleeme, sealhulgas õigusnormide tõhus kohaldamine, tulemuslik turujärelevalve ning tarbijate õigus saada selget, arusaadavat ja võrreldavat teavet. Komitee kutsub komisjoni üles jätkama senist tööd energiatõhususe klasside standardimisel ja lihtsustamisel kõigi tooterühmade jaoks.

1.3. Komitee toetab määruse kasutamist reguleerimisvahendina direktiivi asemel, et tagada õigusakti tõhus ja ühtne rakendamine kogu Euroopas.

1.4. Komitee peab õigeks luua toodete andmebaas kui turujärelevalve tõhustamise vahend. Siiski peab komitee hädavajalikuks tugevdada müügil olevate toodete kontrollimist, et tuvastada toote iseloomulike omaduste tegelik vastavus toote märgisel toodud omadustele.

1.5. Komitee kutsub komisjoni üles looma ja rahastama ühiseid standardiseeritud koolitusi kõikidele järelevalve- ja kontrolliprotsessidesse hõlmatud töötajatele ja teistele asjaosalistele.

1.6. Komitee toetab tagasipöördumist varasema energiaklassi astmestiku juurde, mis ulatub A-st kuni G-ni, kuna see on tarbijatele kergemini mõistetav, ning rohelisest punaseni värviskaala kasutamist, mis võimaldab toote energiatõhusust paremini tuvastada.

1.7. Komitee teeb ettepaneku luua energiamärgisele uus kujundus, et vältida märgise võltsimise vastu ja vältida segaduse tekitamist tarbijate hulgas, eriti üleminekuperioodil. Komitee soovib ka jätta alles halli värviskaala energiaklasside puhul, millele uuest klassifitseerimisest või ökodisaini direktiiviga kehtestatud piirangutest tulenevalt ei vasta ükski turul olev toode.

1.8. Komitee teeb ettepaneku lisada uuele märgistusele – ka seoses CO₂-jalajäljega – muu tarbijatele tundlik teave, nagu toote minimaalne oodatav eluiga ja energiatarbimine toote kasutusea jooksul. Selline teave on äärmiselt oluline, et muuta eri klassi kuuluvad energiatooted tegelikkuses majanduslikul alusel võrreldavaks ning takistada toodete kavandatud aegumist ja see ära hoida.

1.9. Komitee on veendunud, et kui usaldada nii oluline küsimus nagu karistussüsteemi heakskiitmine eraldi igale liikmesriigile, siis soodustaks see õigusakti ebaühtlast järgimist ning määruse kasutamine direktiivi asemel muutuks kasutuks.

1.10. Komitee leiab, et EL peaks kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega hõlbustama suurema energiatõhususega toodete kättesaadavust kõige ebasoodsamas olukorras olevatele sotsiaalsetele rühmadele kütteostuvõimetusega toimetulekuks.

1.11. Komitee leiab, et pidades silmas universaalsisaini põhimõtet, mille kohaselt tooted disainitakse sellisel viisil, mis muudab need kõigile inimestele kasutatavaks, peaks ka märgistus olema kõigile arusaadavam ning erilist tähelepanu tuleks pöörata puuetega inimeste vajadustele.

1.12. Komitee kutsub Euroopa Liitu üles tegutsema selle nimel, et uue märgistussüsteemiga seotud võimalikud lisakulutused ei jääks automaatselt jaemüüjate või lõpptarbijate kanda.

1.13. Komitee väljendab kahetsust selle üle, et puudub internetikaubanduse jaoks mõeldud spetsiaalne strateegia, mida aga peetakse vajalikuks, kuna tegemist on valdkonnaga, kus eeskirjade täitmine on äärmiselt puudulik. Komitee nõuab eriti kiiret tegutsemist internetiturude reguleerimiseks, kus on tuvastatud enamik energiaklassi märgistamise kohustuse rikkumisi.

1.14. Komitee märgib erimeetmete puudumist energiat tarbivate regenereeritud toodete jaoks. Komitee peab eriti vajalikuks kõnealuste toodete turustamise reguleerimist – kui neid müüakse vastavates jaekauplustes –, et mitte tekitada õiguslünki ning eelkõige edendada energiatõhususe ja ringmajanduse strateegiate suuremat integratsiooni.

1.15. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles pöörama erilist tähelepanu kolmandatest riikidest imporditud toodetele, et kaitsta Euroopa tootmist ebaausa konkurentsi mis tahes vormide või pettuse eest märgiste ilmse võltsimise puhul.

1.16. Komitee leiab, et Euroopa Liit suudab saavutada oma energiatõhususe eesmärgid üksnes tarbijate aktiivse kaasamise kaudu. Seepärast nõuab ta, et organiseeritud kodanikuühiskond toetaks riikide valitsusi, et muuta teavitamis- ja teadlikkuse parandamise töö tõhusamaks ja üksikasjalikumaks, sh eraldi jaemüüjate hulgas.

1.17. Komitee toetab ettepanekut lisada kohustuslikus korras reklaamidesse iga konkreetse toote energiamärgis või juhul, kui see ei ole võimalik, vähemalt energiaklass, et anda tarbijatele paremat teavet ja parandada nende teadlikkust.

1.18. Komitee leiab, et ainult üks nädal üleminekuperioodi lõpus on liiga lühike aeg lõplikuks üleminekuks uue süsteemi järgi märgistatud toodetele. Seepärast palutakse kõnealust ajavahemikku pikendada 30 päevani.

1.19. Komitee kutsub komisjoni üles kasutama delegeeritud õigusaktide suhtes ettevaatlikumat ja kaalutletumat lähenemisviisi. Eelkõige soovitakse, et volitused oleksid selged ja määratletud, et tagatud oleks parlamendipoolne kontroll ning eelkõige, et delegeeritud õigusaktide vastuvõtmine oleks alati seotud liikmesriikide, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning sidusrühmade tõhusa konsulteerimise ja kaasamisega.

1.20. Komitee peab mõistlikuks kavandada energiamärgistuse raamistiku hindamine kaheksa aasta pärast, kuid teeb ettepaneku anda keskpikas perspektiivis selle mõjule hinnang.

1.21. Komitee arvates on esmatähtis määratleda üheselt mõistetav ja püsiv ümberklassifitseerimise mehhanism tagamaks, et turu tehnoloogilisest arengust tulenev edaspidine klassifitseerimine on kulutõhus, täpne ja vasturääkivusteta. Seepärast tehakse ettepanek viia ümberklassifitseerimine läbi alles siis, kui energiatõhususe klassi A tooted moodustavad vähemalt 20 % turumahust.

2. Sissejuhatus

2.1. 25. veebruaril 2015 avaldas Euroopa Komisjon energialiidu paketi, mis koosneb kolmest dokumendist:

- vastupidava energialiidu raamstrateegia ⁽¹⁾;
- teatis Euroopa Liidu seisukoha kohta, arvestades ülemaailmset kliimakokkulepet;
- teatis, milles esitatakse meetmed elektrisüsteemide 10 % ühendatuse eesmärgi saavutamiseks aastaks 2020.

2.2. Terviklikule lähenemisviisile tuginev energialiidu strateegia, mille eesmärk on parandada energiavarustuse turvalisust, jätkusuutlikkust ja konkurentsivõimet, koosneb viiest aspektist:

- energiapoliitika, solidaarsus ja usaldus;
- täielikult integreeritud Euroopa energiaturg;
- energiatõhusus, mis aitab vähendada nõudlust;
- majanduse CO₂-heite vähendamine;
- teadusuuringud, innovatsioon ja konkurentsivõime.

2.3. Strateegia osana koostati määrus, millega kehtestatakse energiamärgistuse raamistik varasema direktiivi 2010/30/EL ⁽²⁾ tühistamiseks.

2.4. Uus energiamärgistuse raamistik on normatiivselt ühtne ökodisaini direktiiviga 2009/125/EÜ ⁽³⁾. Kliimameetmete ja energiapoliitika voliniku Miguel Arias Cañete sõnul säästab kahe õigusakti ühtne rakendamine „Euroopas 2020. aastaks sama palju energiat, kui kasutatakse igal aastal Itaalias, ehk 166 miljonit tonni naftat”, ning sellel on tugev mõju ka CO₂-heite vähendamisele.

2.5. Uues määruses arvestatakse muu hulgas kehtivate õigusaktide järelhindamiste tulemusi, kodanike ja sidusrühmadega peetud konsultatsioonide tulemusi, samuti konkreetset mõju hindamist ⁽⁴⁾.

3. Komisjoni ettepaneku kokkuvõte

3.1. Komisjoni ettepanek on koostatud esimest korda mitte enam direktiivi, vaid määruse vormis, et lihtsustada liikmesriikide ja ettevõtjate jaoks õigusraamistikku ning eelkõige tagada selles sisalduvate põhimõtete ühtne kohaldamine ja jõustamine kogu Euroopa Liidus.

3.2. Ettepanekuga nähakse ette toodete andmebaasi loomine turujärelevalve tõhustamiseks. Tootjaid kohustatakse sisestama andmed kõnelusesse andmebaasi. Oluline on rõhutada, et juba praegu peavad ettevõtjad sellise teabe esitama riikliku turujärelevalveasutuse nõudel. Sel põhjusel leiab Euroopa Komisjon, et lisakulutused ettevõtjatele peaksid olema minimaalsed ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Vt COM(2015) 80 final.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/30/EL, 19. mai 2010, energiamõjuga toodete energia- ja muude ressursside tarbimise näitamise kohta märgistuses ja ühtses tootekirjelduses (ELT L 153, 18.6.2010, lk 1).

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/125/EÜ, 21. oktoober 2009, mis käsitleb raamistiku kehtestamist energiamõjuga toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks (ELT L 285, 31.10.2009, lk 10).

⁽⁴⁾ SWD(2015) 139.

⁽⁵⁾ COM(2015) 341 final, seletuskirja punkt 2.3.

3.3. Ettepaneku eesmärk on muuta direktiivi 2010/30/EL alusel kehtivat energiatõhususe astmestikku kahel põhjusel:

- a) tõdeti, et energiaklasside A+ kuni A+++ puhul on märgistused vähem arusaadavad ega aita tarbijatel valida energiasäästlikumaid tooteid;
- b) kõrged energiaklassid on mitme tootekategooria puhul juba küllastunud.

Seetõttu teeb komisjon ettepaneku pöörduda tagasi eelneva astmestiku juurde, mis ulatub A-st G-ni ja mida loetakse arusaadavamaks, ning muuta seega kõikide praegu turul olevate toodete klassifikatsiooni. Energiaklassid A ja B jäetakse vabaks, et vältida kõrgete energiaklasside kohest küllastumist⁽⁶⁾. Integreerimise ja täiendamise eesmärgil nähakse märgistusel ette ka rohelisest punaseni ulatuva värviskaala kasutamine toodete suurema või väiksema energiatõhususe näitamiseks.

3.4. Ettepanekuga nähakse ette kuus kuud kestev üleminekuperiood, mille jooksul praegu müügil olevatel toodetel on kahekordne märgistus, et muuta klassifitseerimist nõuetekohaselt ilma tarbijat täiendavalt segadusse ajamata. Selles etapis peavad ka liikmesriigid korraldama kampaaniaid tarbijate teavitamiseks uuest märgistussüsteemist.

3.5. Komisjoni arvates peavad nii kontrollitegevus kui ka karistussüsteem jääma liikmesriikide pädevusse⁽⁷⁾.

3.6. Komisjonile antakse volitus võtta vastu delegeeritud õigusakte, et tagada määruse nõuetekohane kohaldamine. Kõnealuse volituse võib nõukogu ja Euroopa Parlament igal ajal tühistada. Komisjon peab iga delegeeritud õigusakti puhul tagama liikmesriikide ja konkreetse tooterühma sidusrühmade esindajate tasakaalustatud osalemise. Liikmesriigid ja sidusrühmad saavad kokku selleks loodud nõuandefoorumil.

3.7. Järgmine energiamärgistuse raamistiku hindamine on kavandatud kaheksa aasta pärast. Juba turul olevate toodete märgistused vaadatakse läbi viie aasta jooksul, ent pärast määruse vastuvõtmist turule viidavate toodete ümberkvalifitseerimiseks ei ole selget ajakava määratud.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee tervitab komisjoni ettepanekut, mis tuleneb teadmisest, et energiamärgistusel on positiivne mõju keskkonnale, tarbijatele, Euroopa ettevõtjatele ja tööhõive tasemele⁽⁸⁾.

4.2. Komitee omistab uuele märgistussüsteemile lisaks puhttehnilisele ka märkimisväärse strateegilise tähtsuse, kuna see puudutab otseselt või kaudselt energia-, sisekaubanduse, tehnoloogia arengu ja keskkonnasektorit ning säästva arengu protsesse üldisemalt.

4.3. Komitee tunnistab, et ettepanek aitab lahendada kehtivate õigusnormidega seotud põhilisi probleeme, kuigi mõnel puhul jääb puudu eesmärgikindlusest ja visioonist. Ettepanekus keskendutakse tegelikult vahetute ja tungivate probleemide lahendamisele ega kujutleta võimalikke energiamüügi ja -tootmise arenguid.

4.4. Komitee kutsub komisjoni üles jätkama senist tööd energiatõhususe klasside standardimisel ja lihtsustamisel kõigi tooterühmade jaoks. Sellel on oluline roll, et propageerida tarbijate valikulist lähenemisviisi toodete ostmisel, väärtustades parema kvaliteediga tooteid.

4.5. Komitee toetab määruse kasutamist reguleerimisvahendina direktiivi asemel, et tagada õigusakti tõhus, õigeaegne ja ühtne rakendamine kogu Euroopas. Kõnealuse vahendi sihipärane kasutamine on väga tähtis ka Euroopa tõhusa integratsiooniprotsessi seisukohast.

⁽⁶⁾ COM(2015) 341 final, artikli 7 lõige 3.

⁽⁷⁾ COM(2015) 341 final, artikli 4 lõige 5.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Keskkonnasõbralik projekteerimine/energiat tarbivad tooted“ (ELT C 112, 30.4.2004, lk 25).

4.5.1. Komitee toetab ettepanekut luua toodete andmebaas, mis on tõhusa turujärelevalve vältimatu vahend. Tuleb märkida, et tegelikult on paljudes Euroopa riikides tarbijaihendused korduvalt tõstatanud küsimuse eelmise direktiivi – direktiivi 2010/30/EL – rakendamata jätmise ning seetõttu energiatarbimise märgistusega toodete turule jõudmise kohta. Andmebaas tuleb luua, et tagada toodetele siseturul tõeliselt võrdsed konkurentsitingimused.

4.6. Komitee leiab siiski, et „andmebaasi” loomine on küll oluline, kuid mitte otsustava tähtsusega nõuetekohase turujärelevalve jaoks, ning loodab, et pädevad asutused tugevdavad müügil olevate toodete kontrollimist, et tuvastada toote iseloomulike omaduste tegelik vastavus toote märgisel toodud omadustele.

4.7. Arvestades turukontrolli ja -järelevalve ülimalt tehnilist iseloomu, kutsub komitee komisjoni üles looma ühiseid standardiseeritud koolitusi turujärelevalvesse ja turu kontrollimisse hõlmatud töötajatele ja teistele asjaosalistele ning eraldama selleks konkreetsed rahastamisvahendid tagamaks, et kõikides liikmesriikides saaks määrust rakendada piisavalt kiiresti ja tõhusalt.

4.8. Komitee nõustub otsusega pöörduda tagasi eelneva astmestiku juurde, mis ulatub A-st G-ni, kuna see on tarbijatele arusaadavam. Komitee rõhutab, et näiteks energiaklassiga A+++ ja A+ külmiku energiatarbimise erinevus on 42 %, kuid praegune märgistussüsteem ei võimalda kohe aru saada erinevusest energiatõhususe ja kulu osas. See tähendab, et teatud tooterühmade puhul kehtib põhimõte „rohkem maksad, vähem kulutad”, mis võimaldab tarbijatel korvata kõrgema klassiga kaasnevaid kulusid lühikese aja jooksul. See aga eeldab, et märgistus oleks selgem, arusaadavam ja võrreldavam.

4.9. Komitee on veendunud, et kõnealuse ettepaneku põhieesmärk on määruse ühtne kohaldamine kogu Euroopas, kui aga usaldada nii oluline küsimus nagu karistussüsteemi heakskiitmine igale liikmesriigile eraldi, siis soodustaks see õigusakti ebahühtlast järgimist ning määruse kasutamine direktiivi asemel muutuks kasutuks.

4.10. Üldiselt on komitee seisukohal, et sel viisil ülesehitatud uue märgistussüsteemiga võidakse tagada järgmine:

4.10.1. tarbijad saavad täpsemat, asjakohasemat ja võrreldavat teavet kõigi ELis müüdavate toodete tõhususe ja energiatarbimise kohta, mis soodustab teadlikku ja pikemas perspektiivis tasuvat ostu ning selle keskkonnasõbralikku kasutamist;

4.10.2. paraneb toodete vaba liikumine, mis tagab kõigile võrdsed võimalused. Lisaks paraneb Euroopa nende ettevõtjate konkurentsivõime, keda innustatakse tegema uuendusi, et saada kolmandatest riikidest varem turule jõudmise eelis ja suurem kasumimarginaal;

4.10.3. suureneb tööhõive tase, tingimisel et Euroopa ettevõtjad kohustuvad vältima tootmise edasist väljaviimist, mis kaudselt tähendaks Euroopa tootmise ja sisetarbimise taaselustamist.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Komitee leiab, et uus märgistussüsteem on kehtiva õigusakti omast parem, kuid ei vasta kõigile tarbijate teavitamise vajadustele. Seetõttu soovib komitee lisada märgistele – ka seoses CO₂-jalajäljega – teabe, nagu toote minimaalne säilimisaja⁽⁹⁾ ja energiatarbimine toote kasutusea jooksul. Selline teave on äärmiselt oluline, et muuta eri klassi kuuluvad energiatooted tegelikkuses majanduslikul alusel võrreldavaks ning takistada toodete kavandatud aegumist ja see ära hoida.

⁽⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstuskauba kasutusiga ja tarbija teavitamine” (ELT C 67, 6.3.2014, lk 23).

5.1.1. Kasulik lisateave, mis ei ole tarbijale hädavajalik, nagu koduautomaatika kasutamisest tulenev energia lisakulu, võiks olla kättesaadav asjaomase toodete energiatõhusust kajastava veebilehe kaudu või märgistusel oleva QR-koodi abil, nii oleks iga toode kergesti loetav tahvelarvuti või nutitelefoniga, nagu sarnasel eesmärgil on tehtud teiste kaubanduslike toodete puhul tegevuskavas „Asjade internet” ettenähtud arengu loogikat järgides ⁽¹⁰⁾.

5.2. Komitee teeb ettepaneku luua energiamärgisele uus kujundus, et võidelda märgise võltsimise vastu ja vältida, eriti üleminekuperioodil, segadust tarbijate hulgas. Komitee soovib ka jätta alles halli värviskaala energiaklasside puhul, millele ei vasta ükski turul olev toode, et mitte pärssida tarbijate ostusoovi. Seda tuleks teha nii kõige madalamate klasside puhul, kus tooted on turult kõrvaldatud ökodisaini direktiivi alusel, kui ka kõige kõrgemate klasside puhul, kuhu turul olevad tooted veel ei küündi või kus tooted puuduvad klassifitseerimise muutmise protsessi mõjul.

5.3. Komitee tuleb komisjonile meelde eelkõige küttestuvõimetust, mis puudub enam kui 50 miljonit inimest üle kogu ELi, mida komitee kinnitas ka oma arvamuses TEN/516 ⁽¹¹⁾. See tähendab, et Euroopa Liit peab vastavalt subsidiaarsuse põhimõttele lihtsustama nii palju kui võimalik suurema energiatõhususega toodete kättesaadavust ka kõige vaesematele ja kõige ebasoodsamas olukorras olevatele sotsiaalsetele rühmadele. Samal ajal peab Euroopa Liit tegutsema selle nimel, et uue märgistussüsteemiga seotud lisakulutused ei jääks automaatselt jaemüüjate või lõpptarbijate kanda.

5.3.1. Paljudes Euroopa riikides juba rakendatakse edukalt energiatoodete subsidiaarsuse ja kättesaadavuse häid tavasid. Üks võimalus on arvata tuludeklaratsioonist maha kõrgema energiaklassiga energiatoodete hind. Komitee loodab siiski, et lisaks kasulikele ja olulistele headele tavadele liikmesriikides annavad Euroopa Liit ja Euroopa Ülemkogu, arvestades eelkõige energiatõhususe probleemi tähtsust, subsidiaarsuse põhimõttele tegeliku jõu ning astuvad samme, et luua ühtne strateegia kõigi kodanike kaasamiseks nn energiarevolutsiooni.

5.4. Komitee leiab, et pidades silmas universaalsidaini põhimõtet, mille kohaselt tooted disainitakse sellisel viisil, mis muudab need kõigile inimestele kasutatavaks, peaks ka märgistus olema kõigile arusaadavam ning erilist tähelepanu tuleks pöörata puuetega inimeste vajadustele.

5.5. Komitee väljendab kahetsust selle üle, et puudub konkreetne strateegia internetikaubanduse jaoks, mille käive kasvab pidevalt ja mis on siiani üks valdkondi, kus toodete võrreldavus ja eelkõige turujärelevalve tundub olevat keerulisem ja raskem. Vastavalt vaatluskeskusele MarketWatch on vaid 23 %-l internetis müüdavatest toodetest õige märgistus. Tegemist on turgu moonutava teguriga, mis selgelt kahjustab ettevõtjaid ja tarbijaid.

5.5.1. Komitee märgib, et 1. jaanuaril 2015 jõustunud delegeeritud määrus (EL) nr 518/2014 seoses energiamõjuga toodete märgistamisega internetis ja uue määruse ettepanek ei ole omavahel piisavalt seostatud. Selles on muu hulgas sätestatud, et märgistus on kohustuslik üksnes uute ja mitte juba müügil olevate toodete puhul – viimaste jaoks on märgistus ette nähtud üksnes vabatahtlikkuse alusel. Lisaks ei lahendata selles internetiturgude probleemi, kus tarbija sageli ostab teadmatult tooteid, mida pakuvad müügiks reklaamitellijatest kolmandad osapooled, ja kus asjaomane veebileht ei vastuta väära või eksitava reklaami eest.

5.6. Komitee leiab, et ei praegune ega ka uus märgistussüsteem ei käsitle energiatarbivaid regenereeritud tooteid. Seepärast leiab ta, et nende toodete turustamise reguleerimine – iseäranis juhul, kui neid müüakse vastavates jaekauplustes – on õige ja vajalik õiguslünkade vältimiseks ning parema integratsiooni edendamiseks ökodisaini direktiivi ja komisjoni teatise „Ringmajanduse suunas” ⁽¹²⁾ vahel. Komitee rõhutab juba varem vastu võetud seisukohti kavandatud aegumise vastu ning toetab kestvamate ja vastupidavamate toodete turustamist ⁽¹³⁾.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Asjade Internet – Euroopa tegevuskava” (ELT C 255, 22.9.2010, lk 116).

⁽¹¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi kooskõlastatud poliitikameetmed küttestuvõimetuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks” (ELT C 341, 21.11.2013, lk 21).

⁽¹²⁾ COM(2014) 398 final. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ringmajandus ELis” (ELT C 230, 14.7.2015, lk 91).

⁽¹³⁾ Vt joonealune märkus 9.

5.7. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles pöörama erilist tähelepanu kolmandatest riikidest imporditud toodetele, et kaitsta Euroopa tootmist ebaausa konkurentsi mis tahes vormide eest. Komitee kutsub komisjoni üles käivitama tugeva märgiste võltsimise vastase kampaania, muutes märgised raskesti võltsitavaks, tugevdades subjektiivse ja objektiivse vastavuse kontrollimist ning karistades selge võltsingu puhul importijat toote turult kõrvaldamisega.

5.8. Komitee rõhutab, et teadlikkus toodete ostmisel ja nende kasutamisel on märkimisväärse tähtsusega ELi energiatõhususe eesmärkide saavutamiseks. Liikmesriike on õigustatult palutud etendada võtmerolli teavitamise ja teadlikkuse parandamise kampaaniates. Siiski nõuab komitee organiseeritud kodanikuühiskonna aktiivset kaasamist nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil tõhusama ja üksikasjalikuma teabevahetuse eesmärgil, ⁽¹⁴⁾ sh eraldi jaemüüjate hulgas.

5.8.1. Komitee toetab ettepanekut lisada kohustuslikus korras reklaamidesse iga üksiku toote energiamärgis või juhul, kui see ei ole võimalik, vähemalt energiaklass, et anda tarbijatele teavet ja parandada nende teadlikkust energiatarbivate toodete ostmisel ja kasutamisel ⁽¹⁵⁾.

5.9. Komitee rõhutab vajadust vaadata läbi mõned üleminekuajaperioodi aspektid, mis on vajalik toodete klassifikatsiooni muutmiseks. Määrusega nähakse ette, et kuue kuu lõppedes piisab ühest nädalast, et minna kahekordse märgistuse süsteemilt üle üksnes uue märgistusega toodetele. See periood on tõenäoliselt liiga lühike ja ebarealistlik, mistõttu palutakse seda pikendada 30 päevani, mis on tavaliselt ettevõtjatele antav aeg toodete loendi koostamiseks.

5.10. Komitee kutsub komisjoni üles säilitama delegeeritud õigusaktide suhtes ettevaatlikumat ja kaalutletumat lähenemisviisi. Eelkõige soovitakse, et volitused oleksid selged ja määratletud, et tagatud oleks parlamendipoolne kontroll ning eelkõige, et delegeeritud õigusaktide vastuvõtmine oleks alati seotud liikmesriikide, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning sidusrühmade tõhusa konsulteerimise ja kaasamisega ⁽¹⁶⁾.

5.11. Komitee toetab sihtotstarbelise nõuandefoorumi loomist, et seada sisse struktureeritud dialoog komisjoni, liikmesriikide ja sidusrühmade vahel.

5.12. Komitee peab mõistlikuks energiamärgistuse raamistiku hindamist kaheksa aasta pärast, kuigi loodab selle hoolikat hindamist keskpikas perspektiivis, et hinnata rakendamise üldist mõju ja tõelist seisut. Kõnealune algatus on seda enam vajalik, et arvamuses käsitletud ettepaneku eesmärk on muuta direktiiv määruseks.

5.13. Komitee arvates on esmatähtis määratleda üheselt mõistetav ja püsiv ümberklassifitseerimise mehhanism tagamaks, et turu tehnoloogilisest arengust tulenev edaspidine klassifitseerimine on kulutõhus, täpne ja vasturääkivusteta. Seepärast peab komitee vajalikuks viia ümberklassifitseerimine läbi reaalse vajaduse korral ja alles siis, kui energiatõhususe klassi A tooted moodustavad vähemalt 20 % turumahust.

Brüssel, 20. jaanuar 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring teemal „Kodanikuühiskonna roll ELi taastuvenergia direktiivi rakendamisel”. Üldkoordineerija: Lutz Ribbe, jaanuar 2015.

⁽¹⁵⁾ COM(2015) 341 final, põhjendus 10 ja artikli 3 lõike 3 punkt a.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Delegeeritud õigusaktid” (ELT C 13, 15.1.2016, lk 145).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Avaliku konsultatsiooni algatamise kohta energiaturu uue korralduse üle””

[COM(2015) 340 final]

(2016/C 082/03)

Raportöör: Lutz RIBBE

Euroopa Komisjon otsustas 15. juulil 2015 vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Avaliku konsultatsiooni algatamise kohta energiaturu uue korralduse üle””

[COM(2015) 340 final].

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infotühiskonna seksioon võttis arvamuse vastu 7. jaanuaril 2016.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 513. istungjärgul 20.–21. jaanuaril 2016 (20. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 212, vastu hääletas 4, erapooletuks jäi 7 liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab teatist kiiduväärseks ja toetab paljusid selles esitatud ettepanekuid, mida ta peab Euroopa energialiidu üle peetavate arutelude loogiliseks jätkuks.

1.2. Väljapakutud parandused, sh päevasisene kauplemine, konkurentsi moonutavate eeskirjade kaotamine, nõudlusele reageerimine ja õigete hinnasignaalide loomine, on üldiselt õiged ja olulised turukorralduse meetmed, et saavutada selline energiaturg, mis on tulevikus paremini kooskõlas muutuva ja hajutatult toodetud taastuvenergia eripäraga.

1.3. Ettevõtjate ja majapidamiste varustamine usaldusväärse ja taskukohase (puhtama) energiaga on tänapäeva ühiskonnas majanduse ja kodanike eksistentsi alus. Energiasüsteem on seega põhimõtteliselt kogu ühiskonna ülesanne, mille täitmiseks on tarvis head tasakaalu turu ja reguleerimise vahel. Seda küsimust ei ole seni poliitiliselt piisavalt arutatud ega tehta seda ka kõnealusel teatistes.

1.4. Kohandatavate taastuvate energiaallikate suure osakaalu ja vähese CO₂-heitega energiavarustuse eesmärgi saab saavutada lühiajalises või keskpikas plaanis üksnes siis, kui kõigile (ka uutele) turuosalistele on tagatud piisavalt paindlikud võimalused, näiteks piisav salvestusvõime, paindlikud ja tarbijasõbralikud valikud nõudluse osas ja paindlikud elektritootmistehnoloogiad (nt elektri ja soojuse koostootmine), aga ka piisavalt väljaehitatud ja ühendatud elektrivõrgud, ning kui tarbijaid piisavalt, aegsasti ja asjakohaselt teavitatakse, kui neil on võimalik võtta kasutusele oma turustamisvõimalusi ja kui vajalikud investeeringud tehnoloogiasse ja taristusse end ära tasuvad. Kõik see on täna veel puudu.

1.5. Hinnasignaalid on olulised, kuna praeguse süsteemi muutmine eeldab suuri investeeringuid. Praegused börsihinnad, milleks on 30–40 eurot/MWh, ei võimalda refinantseerida investeeringuid ei uude elektritootmisvõimsusesse ega salvestustehnoloogiasse. Sellised börsihinnad on saavutatavad üksnes seetõttu, et muu hulgas tuleb suur osa elektrist turule jaamadest, mis on end juba tagasi teeninud, ning et sõe-, tuuma- ja taastuvenergia tootmise eest makstakse toetusi. Praegused börsihinnad ei kajasta seega kaugeltki tegelikku kulustruktuuri. Toetuste ja ülereguleerimise tõttu annavad elektribörsi hinnad moonutatud pildi tegelikest elektrikuludest. Ainult realistlike ja läbipaistvate hindadega on võimalik jõuda selleni, et antakse õiged signaale olemasoleva süsteemi ümberkujundamisel vajalikeks suurteks investeeringuteks.

1.6. Hinnakujundus vajab täiesti uut lähenemisviisi, et luua majanduslik alus soovitava uuele võrgukvaliteedile (mis hõlmab ka nõudlusele reageerimist ja salvestamist). Üks lähenemisviis oleks kohandada regulatiivseid aspekte rohkem soovitud uuendustega ja hinnata paremini süsteemi stabiilsust.

1.7. Tulevikus peavad hindades kajastuma tegelikud elektri tootmise, elektriga varustamise ja käitlusest kõrvaldamise kogukulud, sh ka negatiivsed välismõjud (nt CO₂-heide). Hinnakujundus peab muutuma realistlikuks. Seejuures peab komisjon kohandama ka oma toetuste süsteemi ning veel allesjäänud riiklikult kehtestatud hinnad tuleb ära kaotada. Selle kohta ei ole komisjon veel sidusat kontseptsiooni esitanud.

1.8. Uue energiasüsteemi tehniline probleem seisneb eelkõige selles, et tulevikus ei korraldata enam elektrienergia jõudmist suurtest elektrijaamadest tarbijani tsentraalselt („ülalt alla”), vaid paljude hajutatud, osaliselt muutuva tootmisega taastuvate energiaallikate kaudu tekivad uued „tootmis- ja varustamissaared”, mis tuleb omavahel ühendada („alt üles”) ja milles nõudlusele reageerimisel (sh salvestamine) ning kohalikul/piirkondlikul turustusel on märkimisväärne roll.

1.9. Komitee on mitmel korral rõhutanud, et sellistes uutes hajutatud energiasüsteemides peituvad võimalused, mis ei seisne üksnes üldsuse heakskiidus vajalikele struktuurimuutustele ja investeeringutele⁽¹⁾. Teisest küljest võivad regionaalpoliitika aga väljaspool seni teadaolevaid struktuure avaneda ka uued väljavaated ja lisaväärtuse loomise võimalused. Uute tehnoloogiate abil on võimalik taasühendada regionaalne areng ja energiapolitiika. Peale selle aitavad omavahel ühendatud varustamissaared parandada julgeolekut võimalike rünnakute puhul elutähtsale infrastruktuurile.

1.10. Komisjon peaks seetõttu käsitlema kauplemissüsteemi vajaminevast energiataristust lähtuvalt, püüdmata kujundada energiataristu vajalikke muudatusi praeguse kauplemissüsteemi järgi. Komisjon peaks samuti koostöös turuosalistega kaaluma, millised energiataristu ja kauplemissüsteemi muudatused loovsid eeldused mitmekesisema, paindlikuma, tarbijakeskema ja kulutõhusama energiasüsteemi loomiseks.

1.11. Komitee mitte ainult ei tervita komisjoni seisukohta turuosaliste ringi laiendamisest, vaid peab veelgi olulisemaks tarbijate (s.o ettevõtjate, kodanike, kommunaalteenuste osutajate jt) aktiivset kaasamist tootmis- ja otsesesse kohalikku või piirkondlikku turustamisse. Kui ettevõtted, kodanikud või kommunaalteenuste osutajad otsustaksid nüüd kasutada kohalikku või piirkondlikku energiapotentsiaali näiteks ühiselt korraldatud päikese- või tuuleenergiajaamade abil, peaks neil olema senisest palju lihtsam kasutada toodetud energiat vahetult, ilma börsi või vahendajate kaasamiseta, ja/või seda otse ja probleemideta turustada. Ka siin jäetakse komisjoni dokumendis paljud küsimused lahtiseks.

1.12. Komisjon on korduvalt kinnitanud, et taastuenergia kasutamisel on endiselt mitmeid kõrvaldamist vajavaid takistusi, ning et vaja on toetada turunõudlusest lähtuvate ja piirkondlike taastuenergiaallikate kasutamist. Komitee on sellega nõus, kuid märgib, et turu laiendamine ja reguleerimise vähendamine ei too iseenesest kaasa taastuenergia tootmise suurenemist. Kõnealusel teatises ei leidu aga viiteid sellele, mida komisjon seda nentides täpselt silmas peab.

2. Komisjoni teatise põhisisu ja kontekst

2.1. Oma poliitilistes suunistes seadis komisjon eesotsas president Junckeriga üheks strateegiliseks eesmärgiks vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika väljatöötamise.

⁽¹⁾ Vt EMSK uuring „Energia tuleviku muutmine: kodanikuühiskond kui peamine osaleja taastuenergia tootmisel” (EESC-2014-04780-00-04-TCD-TRA).

2.2. Neid eesmärke kinnitati komisjoni 2015. aasta tööprogrammis⁽²⁾ ja täpsustati vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika raamstrateegias⁽³⁾: peale usaldusväärse ja taskukohase energiavarustuse tahetakse luua ka säästev ja kliimasõbralik, tugeva turukonkurentsi ja innovatsiooniga energiasüsteem. Raamstrateegias rõhutatakse iseäranis kodanike aktiivset rolli energiasüsteemi ümberkorraldamises. Energiaturu, eriti elektrituru ümberkorraldamine on nende eesmärkide saavutamisel tähtis samm.

2.3. Komisjoni kõnealuse teatisega algatatud avalik konsultatsioon peaks aitama kõrvaldada märkimisväärsed kitsaskohad, mis takistavad tulevikku suunatud säästva energiasüsteemi loomist.

2.4. Komisjon seostab neid kitsaskohti sellega, et „[p]raegune turukontseptsioon pärineb ajastust, kus enamasti fossiilkütusel töötavate suurte tsentraliseeritud elektrijaamade peamine eesmärk oli varustada teatavas piirkonnas (tavaliselt liikmesriigis) asuvaid majapidamisi ja ettevõtteid neile vajaliku elektrienergiaga ning tarbijad (kodumajapidamised, ettevõtjad ja tööstusharud) olid passiivsed turuosalised“. Komisjon soovib saavutada põhjalikult muudetud Euroopa energiasüsteemi, milles hajutatud elektritootmine toetub tugevalt muutuvatele energiaallikatele, milles on rohkem ja muutunud rollidega turuosalisi ning milles paindlik nõudlus on uus ja keskne väljakutse.

2.5. Konkreetsete probleemidena nimetab komisjon järgmisi:

- hinnakujundus ja investeerimisstiimulid killustatud turgudel;
- hinna- ja turulepääsu jätkuv reguleerimine riiklikul tasandil ning liikmesriikide muu sekkumine turule;
- pakkumise ja nõudluse poole paindlikkuse puudumine turul taastuenergia osakaalu suurenemise ja energiatõhususe põhimõtte esikohale seadmise küsimuses;
- vähe võimalusi kodanike aktiivseks osalemiseks energiasüsteemi tuleviku küsimustes.

2.6. Probleemidega toimetulekuks määras komisjon kindlaks mitmesugused meetmed:

- paindlike piiriüleste lühiajaliste elektriturgude (päevasisene turg) rajamine;
- pikaajaliste hinnasignaali rakendamine Euroopa CO₂-turu kaudu;
- taristuühenduste valmishitamine;
- taastuenergiaallikate piirkondlik arendamine turunõudlusest lähtuvalt;
- jae- ja hulgemüügituru ühendamine hinnasignaali tugevdamiseks tarbija jaoks;
- hindade reguleerimise kaotamine jaemüügiturul ning vahendajate ja teiste turuosaliste turulepääsu takistavate tegurite kõrvaldamine;
- energiapoliitika piirkondlik koordineerimine;
- energiaturu reguleerijate ja võrguettevõtjate tegevuse koordineerimine Euroopa ja piirkondlikul tasandil;

⁽²⁾ COM(2014) 910 final, 16.12.2014.

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, 25.2.2015.

- energiasüsteemi piisavuse hindamise meetodite ühtlustamine liikmesriikide ja Euroopa varustuskindlust silmas pidades;
- raamistik piiriüleste võimsuse tagamise mehhanismide loomiseks.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa energialiidu eesmärkide saavutamiseks on vaja teha palju põhjalikke muudatusi, muu hulgas on vaja põhjalikult kujundada ümber Euroopa elektriturg, nagu märgib ka komisjon.

3.2. Ühiskond aktsepteerib neid muudatusi piisaval määral vaid juhul, kui a) sidusrühmade ja kodanikuühiskonnaga toimub sisutihe ja hästi korraldatud konsultatsioon ja b) kui nendega pelgalt ei konsulteerita, vaid neid käsitletakse aktiivselt tegutsevate partneritena.

3.3. Kuidas see protsess võiks välja näha, kirjeldas komitee oma uuringus⁽⁴⁾, milles hinnati Euroopa Komisjoni sidusrühmadega konsulteerimise menetlust, lisaks viidatakse ka Euroopa energiadialoogi algatusele.

3.4. Väljapakutud parandused, sh päevasisene kauplemine, konkurentsi moonutavate ja takistavate eeskirjade kaotamine, nõudlusele reageerimine ja õigete hinnasignaali loomine on õiged ja olulised turukorralduse meetmed, et saavutada selline energiaturg, mis on tulevikus paremini kooskõlas muutuva ja hajutatult toodetud taastuvenergia eripäraga. Vaid nii on võimalik saavutada Euroopa energialiidu eesmärgid, mida komitee kiiduväärseks peab, ning tagada kodumajapidamistele ja ettevõtjatele kulutasuv, keskkonnasõbralik, kindel ja taskukohane energiavarustus.

3.5. Komitee rõhutab päevasisese kauplemise erilist tähtsust, mis on oluline muutuva tootmisega taastuvenergiast pärit elektriga kauplemise mõistlikuks korraldamiseks.

3.6. Komitee väljendab heameelt, et teatises on kirjeldatud taas uue energiasüsteemi keskseid põhimõtteid, mis komitee arvates edastavad õige sõnumi kõigile turuosalistele ja kogu ühiskonnale. Need on järgmised:

- energiatõhususe seadmine prioriteediks;
- visioon energiavarustusest ilma fossiilsete kütusteta⁽⁵⁾;
- tunnistatakse vajadust muutuvatest allikatest hajutatud elektri tootmise järele tulevikus;
- nõudlusele reageerimise ja salvestamise tähtsus tulevases energiasüsteemis;
- tarbija rolli muutumise tunnistamine (passiivsest tarbijast aktiivseks tarbijaks, toojaks ja süsteemiteenindajaks)⁽⁶⁾.

3.7. Ettevõtjate ja majapidamiste varustamine usaldusväärse, taskukohase ning puhtama energiaga on tänapäeva ühiskonnas majanduse ja kodanike eksistentsi alus. Energiasüsteem on seega põhimõtteliselt kogu ühiskonna ülesanne, mille täitmiseks on tarvis head tasakaalu turu ja reguleerimise vahel. Seda küsimust ei ole seni poliitiliselt piisavalt arutatud ega tehta seda ka kõnealus teatises. Näiteks küsimust, kas ülekande- ja jaotusvõrgud ei peaks kuuluma pigem avaliku sektori vastutusalasse – nagu teede, raudteevõrgu ja veevarustuse puhul –, ei otsustata ehk küll Brüsselis, kuid selle üle võiks arutleda. Energiapoliitika tähendab selgete raamtingimuste ja järelevalvekorra kindlaksmääramist. See hõlmab ka tarbijakaitset ja eriti haavatavate ühiskonnarühmade kaitset.

⁽⁴⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 57.

⁽⁵⁾ Vt COM(2011) 885 final.

⁽⁶⁾ Vt TEN/578, „Uued võimalused energiatarbijatele” – vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 22.

3.8. Komitee loobub võimalusest avaldada komisjonile kiitust väljapakutud õigete meetmete, sealhulgas tema kriitilise hoiaku eest seoses varutootmisvõimsusega. Pigem arutatakse küsimusi, mida komitee arvates on teatises liiga pealiskaudselt käsitletud või mida komisjon ei ole analüüsinud.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee on komisjoniga täielikult nõus, et Euroopa energiasüsteemi peab põhjalikult muutma. Teatises esitatud lahendused ei paku aga komitee seisukohalt mitte põhjalikke muutusi, vaid pigem kehtiva süsteemi kohandamist või täiendamist.

4.2. Komitee soovib tähelepanu juhtida eeskätt asjaolule, et põhjalik muutmine ei saa seisneda üksnes liikmesriikide süsteemide ühendamises Euroopa võrguga, praeguste turgude ja kauplemissüsteemide reformimises või taastuenergia osakaalu märkimisväärses suurendamises. Pigem on vaja kujundada ja rajada täiesti uus laiem, detsentraliseeritud ja arvukamate osalejatega energiasüsteem. See ei tähenda mitte ainult olemasolevate ülekande- ja jaotusvõrkude ajakohastamist, vaid ka nende tugevdamist uue, tehniliselt keerukama taristuga. See uus võrk hõlmaks osaliselt täiesti uusi ja mitmekesisemaid kauplemis-, ühendamis- ja turustamisstruktuure. Praegustel tavapärasel energiakandjatel oleks selles tasandav roll.

4.3. Vähesed CO₂-heittega ja kohandatavate energiaallikate suure osakaaluga energiavarustuse eesmärgi saab saavutada lühiajalises või keskpikas perspektiivis üksnes siis, kui

- a) kõigile (ka uutele) turuosalistele on tagatud piisavalt paindlikud võimalused, näiteks piisav salvestusvõime, paindlikud ja tarbijasõbralikud valikud nõudluse osas ja paindlikud elektritootmistehnoloogiad (nt elektri ja soojuste koostootmine);
- b) tarbijaid piisavalt, aegsasti ja asjakohaselt teavitatakse;
- c) neil on võimalik võtta kasutusele oma turustamisvõimalusi;
- d) olemas on piisavalt väljaehitatud ja ühendatud jaotusvõrgud ja
- e) vajalikud investeeringud tehnoloogiasse ja taristusse end ära tasuvad.

Kõik see on täna veel puudu.

4.4. Hinnasignaali ja investeerimisstiimulid

4.4.1. Komisjon rõhutab hinnasignaali tähtsust, kuna need peaksid a) julgustama tarbijat täitma energiaturul aktiivset rolli ja b) looma ettevõtjatele stiimulid investeerimiseks uutesse vähesed CO₂-heittega energiatehnoloogiatesse. Sellised hinnasignaalid on olulised, kuna praeguse süsteemi muutmine eeldab suuri investeeringuid. Praegused börsihinnad – 30–40 eurot/MWh –, on mõistagi meeletult madalad, kes neid tasuma peavad, kuid puudub võimalus refinantseerida investeeringuid uude tootmisvõimsusesse või salvestustehnoloogiatesse. Sellised börsihinnad on praegu saavutatavad üksnes seetõttu, et suur osa elektrist tuleb turule jaamadest, mis on end juba tagasi teeninud, ning et söe-, tuuma- ja taastuenergia tootmise eest makstakse suuri toetusi. Praegused börsihinnad ei kajasta seega tegelikku kulustruktuuri. Toetuste ja ülereguleerimise tõttu annavad elektribörsi hinnad moonutatud pildi tegelikest elektrikuludest. Ainult realistlike ja läbipaistvate hindadega on võimalik jõuda selleni, et antakse õigeid signaale olemasoleva süsteemi ümberkujundamisel vajalikeks suurteks investeeringuteks.

4.4.2. Komisjon ei pööra teatises piisavalt tähelepanu taastuenergia kulude eripära mõjule: kuna taastuenergia ja elektri salvestamise piirkulu on nullilähedane, ei saada hulgimüügiturud enam positiivseid hinnasignaale. See avaldab mõju kahel viisil. Esiteks, kui hulgimüügi hinnad ei saada enam signaale elektrienergia lühiajaliseks jaotamiseks, tuleb need saada muul viisil, näiteks toetuste kaudu. Teiseks nõuab nullilähedane piirkulu muutuva tootmisega taastuenergia jaoks täiesti uusi refinantseerimissüsteeme ja ka elektrilisi salvestamisvahendeid.

4.4.3. Hinnakujundus vajab täiesti uut lähenemisviisi, et luua majanduslik alus soovitava uuele võrgukvaliteedile (mis hõlmab ka nõudlusele reageerimist ja salvestamist). Üks võimalus on kaaluda lõplikku tarbijahinda reguleerivate aspektide ümberkujundamist, eriti seoses elektri maksustamise ja võrgukasutustasuga. Uurida tuleks energiasüsteemi üldkulude rahastamise ümberkujundamist.

4.4.4. Et hinnad kajastaksid õigesti kõiki elektritootmise kulusid, soovib komitee, et komisjon käsitleks kogu ELi hõlmava ühtlustava lähenemisviisi raames kulude läbipaistvuse küsimust. Võrreldavad arvestuslikud kulud peaksid kajastama tegelikke elektri tootmise, elektriga varustamise ja käitlusest kõrvaldamise kogukulusid. Need kuluülevaated peaksid hõlmama ka negatiivseid välismõjusid (nt CO₂-heidet) ja toetusi. Komitee juhib siinkohal tähelepanu oma varasematele arvamustele⁽⁷⁾ ja seisukohtadele ning nõuab endiselt tungival, et komisjon täidaks oma lubaduse ja tagaks, et hindades võetaks arvesse kõiki kulusid (sh väliskulusid), alustades tootmisest kuni käitlusest kõrvaldamiseni, ega lubaks eri energiaallikatel võistelda otseste või kaudsete toetuste nimel.

4.4.5. Raamtingimused tuleks kehtestada viisil, mis tagab, et hinnas võetakse samavõrra arvesse nii teenuste osutamist kui ka kliimale kahjulike heidete vältimist ning vajalike kvaliteetsete töökohtade loomist. Hinnad peaksid kajastama seda, et on perioode, mil pakkumine on suur ja nõudlus väike, ning vastupidi – nõudlus on suur ja pakkumine väike. Vaid siis, kui hinnad väljendavad kogu tõde kulude ja teenuste kohta ja kui hinnavähendused kantakse täies mahus edasi tarbijale, saavad teoks komisjoni soovitud muutused, nagu nõudlusele reageerimine, paindlikumad elektrijaamad ja salvestamine.

4.4.6. Komitee nõustub komisjoniga selles, et hindade reguleerimine tuleb lõpetada. Õige on lubada vaba hinnakujundust – nii üles- kui ka allapoole. See tingib vajaliku reageerimise turu poolt ja toetab paindlikke valikuid, nagu nõudlusele reageerimine ja salvestamine. Komitee näeb ELi riigiabi suuniste sättes, mille kohaselt toetusi ei tohi maksta negatiivsete elektrihindade korral, ränka sekkumist turu toimimisse, mis ühest küljest kahjustab taastuvenergia allikaid ja lisaks annab eelse ökoloogiliselt kahjulikele tehnoloogiatele, millel on kõrgemad piirkulud. Praegune riigiabi tasakaalustab hinnasignaali puudulikkude toimimist, eelkõige väliskulude puuduliku arvessevõtmise korral. Komisjon saaks selle puuduse kõrvaldada riigiabi suuniste reformi abil. Komitee ootab komisjonilt kontseptsiooni, millega võideldaks nii negatiivsete hindade põhjuste vastu kui ka muudetakse riigiabi pikemas perspektiivis üleliigseks.

4.4.7. Komisjoni teatise tuuakse muu hulgas esile ka vajadus parema saastekvootidega kauplemise süsteemi järele. Komitee on esitanud selle kohta eraldi arvamuse⁽⁸⁾. Ta rõhutab siiski, et isegi rangema reformi korral hakatakse hinna puhul arvesse võtma vaid osa fossiilsete energiaallikate väliskuludest. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul moodustavad fossiilsetele energiaallikatele suunatud ELi toetused igal aastal kokku 330 miljardit USA dollarit ja ta peab seda ebatõhusaks, innovatsiooni takistavaks, eelarvet kahjustavaks ning sotsiaalselt ebaõiglaseks ja keskkonnale hävitavaks⁽⁹⁾.

4.4.8. Ükski uus ja hea turukorraldus ei saa selliselt tekitatud valesid hinnasignaale kaotada ja probleeme lahendada.

4.4.9. Komisjon rõhutab korduvalt, et taastuvenergia kasutamisel on endiselt mitmeid takistusi, mis tuleb kõrvaldada, ning et vaja on taastuvenergia kasutamist turust lähtuvalt ja piirkondlikult toetada. Komitee on sellega nõus. Kõnealusel teatise leidub aga kahjuks liiga vähe viiteid sellele, mida komisjon seda nentides täpselt silmas peab.

⁽⁷⁾ Näiteks ELT C 226, 16.7.2014, lk 1.

⁽⁸⁾ Vt ELT C 424, 26.11.2014, lk 46.

⁽⁹⁾ Vt Rahvusvahelise Valuutafondi töödokument „How Large Are Global Energy Subsidies?” (WP/15/105), mai 2015.

4.5. Elektrikaubandus

4.5.1. Komisjoni teatise pealkirjas sisaldub fraas „energiaturu uus korraldus”. Dokumentis arutatakse aga peaaegu eranditult elektrivõrkude, -turgude ja -kaubanduse mõeldavate ja vajalikuks peetavate muudatuste üle. 5. peatükis räägitakse koguni konsultatiivsest teatisest elektrituru korralduse kohta.

4.5.2. Keskendudes selgelt elektrivõrgule ja -turule, ei käsitleta piisavalt Euroopa energiapoliitika tegelikku ja otsustavat probleemi. Aruteludesse tuleb kaasata suuremal määral soojusenergia- ja transpordisektor, kuna tulevikus on tõenäoliselt need kolm sektorit seotud omavahel oluliselt tihedamalt kui praegu, millest tulenevalt tekivad uued võimalused ja vähenevad probleemid (märksõnadeks on tuuleenergia soojusenergiaks, elektrienergiast gaasi/vesiniku tootmine, elektri-transport).

4.5.3. Elektri-, soojusenergia- ja transpordisektori lähendamine üksteisele on hajutatult korraldatud elektrisüsteemide puhul lihtsam kui tsentraalse süsteemi puhul. Soojusenergia ja transpordi valdkonnad on juba oma olemuselt hajutatud ning seega on nende abil elektri jaoks lihtsam luua paindlikke võimalusi, kui elektrit on võimalik turustada hajutatult ja otse. Seetõttu on elektrituru ümberkujundamise tihedalt seotud muutuvatest taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri hajutatud turustamisvõimaluste arendamisega ja see peab hõlmama ka soojusenergia- ja transpordirakenduste kasutamist.

4.5.4. Elektrituru suhtes teeb komisjon palju ettepanekuid uute struktuuride kohta praeguses kauplemissüsteemis, eriti börsil kauplemise osas. Mõistagi on suurem mitmekesisus praeguses energiakaubanduses kohalikul, piirkondlikul, riigisisel ja Euroopa tasandil soovitatav ja tähtis. Mitte mingil juhul ei pea aga kõike tegema börside ja vahendajate kaudu, sellest aga komisjon ei räägi.

4.5.5. Kui ettevõtted, kodanikud või kommunaalteenuste osutajad otsustaksid nüüd kasutada kohalikku või piirkondlikku energiapotentsiaali, näiteks ühiselt korraldatud päikese- või tuuleenergiajaamade abil, peaks neil olema senisest palju lihtsam kasutada toodetud energiat vahetult, ilma börsi või vahendajate kaasamiseta, ja/või seda otse ja probleemideta turustada.

4.5.6. Kuid puuduvad ettepanekud selle kohta, kuidas peaks toetama juba esile kerkivaid uusi hajutatud ja otseseid kasutusvorme või kohalikku otseturustamist (ettevõtjalt ettevõtjale), samuti räägitakse vähe kohalikest kauplemissvormidest ja energiavormi muundamisest (salvestitest).

4.6. Turustruktuurid ja hajutatud tootmine

4.6.1. Komisjoni teatises räägitakse kord taastuenergia lõimimisest energiavarustussüsteemi, kord vajadusest „kohandada turukorraldust, võttes arvesse taastuvaid energiaallikaid”, teisel aga „turu valmisolekust taastuvate energiaallikate kasutamiseks”. Komitee tahab selgitada, et tema arvates ei ole küsimus eelkõige taastuenergia lõimimises olemasolevasse energiavarustussüsteemi, isegi kui taastuenergia peab pikemas perspektiivis asuma keskele kohale.

4.6.2. Uue energiasüsteemi tehniline kitsaskoht – mida komisjon peaks konsulteerimismenetluses veel selgemalt esile tooma – seisneb selles, et tulevikus ei korraldata elektrienergia jõudmist suurtest elektrijaamadest tarbijani enam tsentraalselt („ülalt alla”), vaid paljude hajutatud ja osaliselt muutuva tootmisega taastuenergiaallikate kaudu tekivad uued „tootmis- ja varustamissaared”, mis tuleb omavahel ühendada („alt üles”) ja milles nõudlusele reageerimisel (sh salvestamine) on kande roll.

4.6.3. Pidades silmas soovi uute osalejate hulka mitmekesistada, tähendaks see seetõttu seda, et lisaks tavapärastele (hulgi)kaubandusstruktuuridele võidakse luua osaliselt ka täiesti uusi hajutatud turustamisvorme ja energijuhtimissüsteeme.

4.6.4. Innovatsioonilained nii IT-valdkonnas, tootmis- ja juba ka salvestamistehnikas, jaotussüsteemides ning samuti ehitustehnikas on võimaldanud juba praegu tekkida paljudel sellistel tootmis- ja varustamissaartel, mis veel mõne aasta eest tundusid mõeldamatud. Üksikisikud, ettevõtted, ühendused (nt energiaühistud) või omavalitsused (kommunaalteenuste osutajad) on töötanud välja iseseisvaid või osaliselt iseseisvaid lahendusi, mistõttu sõltuvad nad vähem tavapärastest (ja paindlikumatest) pakkumistest ja energiavoogudest. Oluline on näha paralleeli tehniliste ja tehnoloogiliste ning sotsiaalsete ja sotsioloogiliste arengusuundade vahel. Mõlemad osutavad samas suunas, nimelt liikumisele suurema autonoomia ja hajutatute isereguleerivate võrguüksuste poole.

4.6.5. Kõik saab alguse väikestest asjadest: juba praegu töötatakse välja täiesti uusi süsteeme, nagu osutab fotogalvaaniliste süsteemide näide. Veel umbes viis aastat tagasi ei olnud fotogalvaaniline elektri tootmine oma tarbeks majanduslikult huvipakkuv, toodetud elekter suunati lihtsalt võrku. Olukord on aga täielikult muutunud. Majanduslikest põhjustest lähtuvalt ei võeta praegu enam kasutusele selliseid päikesepaneele, mille abil toodetavat energiat ei saa maksimaalselt ära kasutada, mis aga omakorda suurendab nõudlust salvestustehnoloogiate järele ja nende edasiarendamist. Nii aitavad päikesepaneelid vähendada võrgu koormust ja seda tasakaalustada. Seoses näiteks elektritranspordi ning koostootmise kasutamise märkimisväärse kasvuga avanevad täiesti uued täiendavad võimalused energia hajutatud tootmiseks ja kasutamiseks.

4.6.6. Tarbijad, kes toodavad oma tarbeks elektrit ja soovivad võimaliku ülejäägi anda näiteks kaaselanikele või naabritele, ei ole aga enam tüüpilised aktiivsed turuosalised. Komisjoni teatises ei kirjeldata paraku, kuidas konkreetselt tuleks raamtingimusi muuta, et selliseid süsteeme toetada.

4.6.7. Ka ei täpsustata piisavalt, millised takistused seisavad jätkuvalt taastuvenergia leviku ees.

4.6.8. Komitee on mitmel korral rõhutanud, et sellistes uutes hajutatud energiasüsteemides peituvad võimalused, mis ei seisne üksnes üldsuse heakskiidus vajalikele struktuurimuutustele ja investeeringutele. Teisest küljest võivad regionaalpoliitikas aga väljaspool seni teadaolevaid struktuure avaneda ka uued väljavaated ja lisaväärtuse loomise võimalused. Uute tehnoloogiate abil on võimalik taasühendada regionaalne areng ja energiapolitiika, samuti parandada oluliselt kasvanud julgeolekunõudeid elutähtsale infrastruktuurile.

4.6.9. Suurem kohalik tootmine ja otseturustus on tervitatav ka seetõttu, et seeläbi on võimalik võrgukadu vähendada. Saksamaa võrguagentuur Bundesnetzagentur on märkinud järgmist⁽¹⁰⁾: „On selge, et elektrisüsteemi muutmine õnnestub kõige paremini kõigi osaliste tihedas koostöös. [–]. Tervitatavad on algatused kasutada võimalikult palju energiat selle tootmise kohas. Lõppude lõpuks on see alati olnud energiavarustuse põhimõte, kuna aitab hoida võrgukadu minimaalsena.”

4.6.10. Komisjon peaks seetõttu käsitlema kauplemissüsteemi soovitud energiataristust lähtuvalt, püüdmata kujundada energiataristu vajalikke muudatusi praeguse kauplemissüsteemi järgi.

4.6.11. Siiski tuleks arvesse võtta ka paljude nende riikide kogemust, kus mõned turul osalejad, näiteks strateegilised investorid, on välja noppinud energiatootmise sektoreid selleks, et maksimeerida oma kasumit, kuid keeldunud samas tegemast investeeringuid varustuskindlusse, innovatsiooni ja hooldusse, kandes need kulud edasi oma klientidele.

⁽¹⁰⁾ „Smart grids, smart markets – Eckpunktepapier der Bundesnetzagentur zu den Aspekten des sich verändernden Energieversorgungssystemen”, detsember 2011, lk 42.

4.7. Piirkondlik koostöö ning reguleerivate asutuste ja võrguettevõtjate ühendamine Euroopa võrku

4.7.1. Euroopa uus energiapoliitika ei saa seisneda võimalikult paljude iseseisva elektrivarustusega ja võrgust välja jäetud üksuste loomises. Eesmärk peaks olema tõhusate, konkurentsivõimeliste ja tarbijalähedaste tootmis- ja varustussaarte võimalikult suure osakaalu tagamine ja nende ühendamine Euroopa võrgustikuks. See on vajalik seda enam, et ELi ülesanne on energiajulgeoleku tagamine, kuid tegelik energiaga varustamise kohustus kuulub kohaliku või piirkondliku omavalitsuse pädevusse.

4.7.2. Kui raamtingimused on sobivad ja hinnasignaaliid õiged, tekivad ka need väikesed võrguüksused, mis loovad omatarbeks tootmise ja kasutamise vahel majanduslikult optimaalse tasakaalu, kuid mis peavad olema ühendatud naabruses asuvate või üldvõrkudega, et näiteks pakkuda positiivset või negatiivset nõudlust ja pakkumist tasakaalustavat energiat.

4.7.3. Selles süsteemis, aga ka üldiselt täidab kandvat osa nõudlusele reageerimine ning komitee arvates on salvestustehnoloogia selle üks osa. Salvestamisseadmed saavad võrgus olulise rolli, sest need on tehnilisest seisukohast nii vastutsüklilised tarbijad kui ka tootjad.

4.7.4. Arvestades osaliste paljususe ning võrdsete tingimuste loomise ja süsteemide kooskõlastamise eesmärki, täidavad olulist ülesannet riiklikud võrguettevõtjad, riiklikud reguleerivad asutused ja EL. Põhjus seisneb selles, et tulevikus vajavad elektrisüsteemid üleeuroopalist energiajuhtimissüsteemi (mis on võrreldav lennundussüsteemiga), millel on ülevaade kõigi võrku ühendatud tootmis- ja varustussaarte olukorrast ja mis registreerib võrgus esinevad häired. See võimaldab erakorralistel juhtudel automaatselt või manuaalselt sekkuda ja tagada võrgu stabiilsuse ja julgeoleku.

4.7.5. Selline koostöö saab toimida ainult hästi väljaehitatud ja optimaalselt korraldatud ülekande- ja jaotusvõrkudes. Arvestades eeskätt eespool nimetatud ebapiisavaid hinnapõhiseid investeerimisstiimuleid, tuleb rohkem kasutada ka avaliku sektori vahendeid, nagu Euroopa ühendamise rahastu, ning luua gaasi- ja naftataristule keskendumise asemel piiriüleseid elektrivõrke.

4.7.6. Komitee on komisjoniga nõus, et võrguettevõtjad peavad olema „neutraalsed turukorraldajad, kes võimaldavad kolmandatel isikutel tarbijatele turupõhiselt teenuseid osutada”. Komisjon peaks täpsemalt selgitama, mida ta selle eesmärgi saavutamiseks muuta plaanib, ning täpsustama põhivõrguettevõtjate ning reguleerivate asutuste rolli ja ülesandeid.

Brüssel, 20. jaanuar 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uued võimalused energiatarbijatele””

[COM(2015) 339 final]

(2016/C 082/04)

Raportöör: Lutz RIBBE

14. oktoobril 2015 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uued võimalused energiatarbijatele””

[COM(2015) 339 final].

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 7. jaanuaril 2016.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 513. istungjärgul 20.–21. jaanuaril 2016 (20. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 209, vastu hääletas 4 ja erapooletuks jäi 6 komitee liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee väljendab heameelt komisjoni analüüsi üle ning toetab kindlalt komisjoni ettepanekuid. Juba ammu on aeg asetada Euroopa energiapoliitika keskmesse tarbija ja luua talle ulatuslikud võimalused aktiivseks osalemiseks.

1.2. Komisjoni teatises mainitud tarbijate omatootmise ja -tarbimise piiramine on kiiret lahendamist vajav probleem, kahjuks ei kirjeldata aga dokumendis piisavalt seda, kus ja kuidas konkreetsetel sellised piirangud ilmnevad ning mida täpselt tuleb teha nende kõrvaldamiseks. Komisjon peaks koostama selle kohta eraldi dokumendi.

1.3. Komitee peab õigeks komisjoni lähenemisviisi, mille alus on kohaliku baasi tunnustamine, suurem arvessevõtmine ja edendamine, samuti kohalike turuosaliste aktiivsem kaasamine.

1.4. Küsimus, kuidas energiasüsteemid üles ehitada, on strateegiliselt tähtis. Tõhusaima terviksüsteemi väljatöötamisel on vaja konkurentsi. See hõlmab palju rohkemat kui tootmine ja klassikaline turundus.

1.5. Väga oluliseks muutub nõudlusele reageerimine. Selleks tuleb ka tarbijate poolel kõigepealt luua muu hulgas tehnilised eeldused (arukad arvestid, arukad võrgud), mida tuleb mõista ja rahastada võrgu rajamise osana.

1.6. Nõudlusele reageerimise süsteemid peaksid võimaldama tarbijatele enamatki kui energiatarbimise kohandamine ja seega raha kokkuhoidmine. Komisjon märgib väga õigesti, et „[k]ombineerides hajutatud tootmis- ja salvestamisvõimalusi paindlike nõudluspoolsete lahendustega, saavad tarbijad ise end varustada ja rahuldada (osaliselt) oma energiavajaduse, olles samal ajal nii tootjad kui ka tarbijad, ning vähendada energiaarvet”⁽¹⁾ (nn tootvad tarbijad).

1.7. Tuleb välja töötada uued motivatsiooniskeemid, et premeerida kõiki turul osalejaid süsteemile kasuliku omatarbimise, otsevarustamise, samuti tippvõimsuse ajal energia salvestamise ja tasakaalustava energia kättesaadavaks tegemise, s.t nõudlusele aktiivse reageerimise eest.

⁽¹⁾ COM(2015) 339 final.

1.8. Komisjoni kirjeldatud uue tootvatel tarbijatel põhineva lähenemisviisi eelistest nähtub, et tegemist hakkab olema millegi enamaga kui lihtsalt „kesksete tootmissüsteemide” täiendamine. Jutt käib tarbijate, s.t ettevõtjate, kodanike, kommunaalteenuste osutajate jne sõltumatust otsustusvabadusest võtta aktiivse tootmise, omatarbimise, salvestamise ja ka iseturustamise kaudu tuleviku energiasüsteemis kanda aktiivne roll.

1.9. Oma teatise ei määratle komisjon omatootmist ja -tarbimist piisavalt. Esitatud näidetest ilmneb, et komisjoni arusaam tootvatel tarbijatel põhinevast lähenemisviisist on liiga piiratud. Komitee leiab, et omatootmist ja -tarbimist tuleb mõista palju laiemalt, mitte näha selles vaid võrguarvesti taga oma seadme abil omatoodetud ja -tarbitud elektrit.

1.10. Laiemalt käsitatud tootvate tarbijate kogukondlike struktuuride muud vormid on kujunemas, kuid neile tehakse tõsiseid takistusi. Uudsete ärimudelite rakendamine väärtustaks tarbijat tema uues aktiivses rollis ja avaks täiesti uued väärtuse loomise võimalused. Neid tuleb „uutes võimalustes energiatarbijatele” kindlasti arvesse võtta.

1.11. Laiemalt käsitatud omatootmise ja -varustamise vormid, mis – loomulikult tasu eest – kasutavad üldkasutatavaid võrke, võimaldavad ka üürnikel, väiksematel ettevõtjatel või ühistuliikmetel täita energiaturul aktiivset ja vastutustundlikku rolli ning teenida või säästa raha. Seetõttu on omatootmise ja -tarbimise mõiste kitsas määratlus sotsiaalpoliitiliselt ebaõiglane ning majanduspoliitiliselt diskrimineeriv.

1.12. Komisjoni taotletud hajutatud energiasüsteem vajab ka detsentraliseeritud lähenemisviisi turgudele⁽²⁾. Tarbija peaks saama vabalt valida mitte ainult edasimüüjat, vaid ka energiatootjat.

2. Sissejuhatus (komisjoni teatise kokkuvõte)

2.1. Energialiidu strateegilise raamistikuga soovitakse luua energialiit, mille „keskmes [peaksid] olema ELi elanikud, kes võtavad vastutuse energiasüsteemi ümberkujundamise eest, kelle energiaarved vähenevad tänu uutele tehnoloogilistele lahendustele ning keda kaitstakse, kui nad kuuluvad hinnatundlikumate elanike hulka”⁽³⁾.

2.2. Viimastel aastatel on Euroopa energiasektoris toimunud küll muutused, kuid tarbijatel, s.t kodumajapidamistel, ettevõtjatel ja tööstusharudel ei ole olnud ega ole võimalik energiavaldkonna jätkuvast arengust täielikult kasu saada, st oma energiatarbimist reguleerida ja energiakulusid vähendada, sest nad põrkuvad muu hulgas järgmistele takistustele:

- hindade, tarbimise ja tootepakkumiste ebapiisav läbipaistvus;
- võrgutasude, maksude ja eriti lõivude osakaalu suurenemine elektriarves;
- ebapiisav konkurents paljudel jaeturgudel, aktiivse osalemise mittetunnustamine ja raskused tarnija vahetamisel;
- eluasemesektori jaoks mõeldud energiateenuste puudulik areng ja vähene nõudlusele reageerimine;
- tarbijate omatootmise ja -tarbimise piiramine;
- ebavõrdne juurdepääs teabele ja suured takistused uutele turukonkurentidele, mis aeglustab arukate arvestisüsteemide, arukate seadmete, hajutatud energiaallikate ja energiasäästlike rakenduste kasutuselevõttu.

2.3. Uus energiaturukorraldus⁽⁴⁾, uute tehnoloogiate kasutamine ning uued ja uuenduslikud energiaettevõtted peaksid looma kõigile tarbijatele võimaluse osaleda energiasüsteemi ümberkujundamises, et oma tarbimist energiasäästlike lahenduste abil paremini planeerida, säästa sellega raha ning vähendada üldist energiatarbimist.

⁽²⁾ Vt TEN/577 „Avaliku konsultatsiooni algatamine energiaturu uue korralduse üle” (vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 13).

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, lk 2.

⁽⁴⁾ Vt joonealune märkus 2.

2.4. Samal ajal peab muutuma tarbija roll: lisaks sellele, et tal on võimalik energiapakkumistele ja -teenustele paremini ja paindlikumalt reageerida ja neist kasu saada, peaks ta olema suuteline võtma endale energiatootja aktiivse rolli.

2.5. Komisjon räägib „kolme samba strateegiast”, mis hõlmab:

a) tarbijate täieõiguslikku osalemist,

b) „arukate kodude ja võrgustike” alaseid tehnilisi uuendusi, pöörates

c) erilist tähelepanu andmehaldusele ja -kaitsele,

ning mille rakendamisel lähtutakse kümnest punktist koosnevast meetmekavast.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee väljendab selgelt heameelt komisjoni analüüsi üle ning toetab kindlalt tehtud ettepanekuid. Ammu on aeg asetada Euroopa energiapoliitika ja liikmesriikide energiapoliitika keskmesse tarbija, sest liikudes jätkusuutliku ja ressursisäästliku energiavarustuse suunas, on mitmete eesmärkide puhul võimalik saavutada heakskiit märkimisväärsetele edusammudele ja need saavutada ainult juhul, kui kõigist ühiskonnakihtidest tarbijatel tekivad ulatuslikud võimalused aktiivseks ja vastutustundlikuks osalemiseks, lähtudes energia- ja keskkonnapoliitika peaesmärkidest.

3.2. Komitee märgib, et paljude liikmesriikide energiasüsteemides piirab ebapiisav õigusraamistik oluliselt tarbijate struktuurilist ja strateegilist tähtsust. Selles raamistikus väljendub seni ebapiisav poliitiline arusaam tarbija aktiivsest rollist. Selle taustal tunduvad ettepanekud olevat sobivad, et täita püstitatud eesmärgid (milleks on muu hulgas energiatarbimise vähendamine suurema energiatõhususe ja -säästu kaudu, energiatootmise üleviimine puhastele energiaallikatele, tarbimise parem kohandamine tulevikus rohkem kõikuva pakkumisega, võrkude koormuse vähendamine ja tõhustamine nõudluse juhtimise kaudu, osalejate mitmekesisuse suurendamine) nii, et need on tarbijatele läbipaistvad ja kulutõhusad.

3.3. Tarbijatele suuremate õiguste ja võimaluste andmine tähendab samas selgitamist, et ka neil tuleb vastutada ning nõustuda kohandamise vajadusega. See on paljudele üllatav.

3.4. Nimetatud vastutust ei saa jõuga kehtestada, kõik osalised (k.a poliitikud) peavad seda õppima ja harjutama. Seepärast on tungiv vajadus laiendada tarbijate osalemist energiasektorit puudutavate otsuste tegemises, investeeeringutes tootmisrajatistesse, energiavõrkudesse (k.a arukate võrkude rakendused) ja energiasalvestistesse, samuti nende haldamises.

3.5. Energiahinnad peavad olema lõpptarbija jaoks nii taskukohased (konkurentsivõime ja ka kütteostuvõimetuse probleem) kui ka õiglased (pidades silmas kohustuste ja hüvede õiglast jaotamist). Energiahindade ja -tehnoloogia osas on varem sageli olnud soodsamas olukorras need, kel on eriteadmised ja oskusteave, oskused ning rahalised ja tehnilised vahendid ning kes saavad neid rakendada. Süsteem, mis sellist tasakaalustamatust korvata ei püüa, nõrgendab ebasoodsamas olukorras olevate tarbijate usaldust turu vastu.

3.6. Komitee nõustub komisjoniga selles, et kütteostuvõimetusega, mis on kasvav sotsiaalne probleem, on kõige parem võidelda otse sotsiaalmeetmete abil. Samuti on oluline, et uued võimalused energiatarbijatele oleksid suunatud ka tasakaalustamatuse ja ebaõigluse kaotamisele turul.

3.7. Teatistes näidatakse õigusega väga selgelt, et teabe kättesaadavuse kõrval on tarbija otsustes keskseks teguriks (bruto) lõpphind. Isegi kui elanikkonna hulgas on oluliselt süvenenud teadlikkus kliimamuutuste leevendamise või positiivne meelestatus taastuenergia suhtes, otsustab siiski eelkõige hind, kas hakatakse energiat säästma, energiatõhususe meetmeid võtma ja keskkonnasõbralikke energiaallikaid kasutama. Siinjuures tuleb tagada, et eelkõige haavatavaid tarbijaid ei jäeta kaitsetult ülikõrgete hindadega maadlema, vaid et võetakse kasutusele (tehnilised) mehhanismid, mis annavad neile soovitud eelised peaaegu automaatselt.

3.8. Uus suundumus on see, et tarbijad soovivad lisaks oma piirkonnas toodetud põllumajandustoodangule ka kohalikku taastuenergiat. Peaaegu kõikjal takistab õiguskord seda, et niisugusele suurele valmisolekule tuleksid oma pakkumistes vastu ka energiaettevõtted – eelkõige sellised, kus tarbijad saavad äriotsuseid otseselt mõjutada, nagu kodanike energiaühingud või konkreetsed kohalike omavalitsuste osalusega ühingud.

3.9. See on kahel põhjusel ebarahuldav. Esiteks jääb saavutamata turu tõhus toimimine, sest tarbijate eelistusi ja vajadusi ei rahuldata. Teiseks suurendavad piirkondlikud keskkonnasõbraliku energia pakkumised energia väärtustamist üldiselt ning motiveerivad energiatarbijaid võtma ulatuslikke energiasäästmise ja tõhusust suurendavaid meetmeid ning kasutama paindlikkust võimaldavaid valikuid, et tasakaalustada taastuenergia tootmise kõikumisi.

3.10. Komitee peab tähtsaks komisjoni lähenemisi, mille aluseks on kohaliku baasi tunnustamine, suurem arvessevõtmine ja edendamine, samuti kohalike turuosaliste aktiivsem kaasamine muu hulgas ka selleks, et näidata, mis on tegelik hind tarbimise, mitte tootmise kohas.

3.11. Küsimus, kuidas energiasüsteemid üles ehitada, on strateegiliselt tähtis. Tõhusaima terviksüsteemi väljatöötamisel on vaja konkurentsi. See hõlmab palju rohkemat kui tootmine ja klassikaline turundus. Seepärast on ühepoolne teatud turu- ja süsteemikonfiguratsioonide kasuks otsustamine, nagu seda konkreetsetes liikmesriikides tehakse, sageli ennatlik. Samamoodi, nagu elektri-, kütte- ja transpordisektorite eraldamisest, tuleb eelkõige üle saada tootmise ja turustamise valdkondlikust eraldamisest.

3.12. Energiasüsteeme tuleb hinnata selle järgi, mil määral need vastavad nimetatud nõuetele. Erinevalt elektrienergia valdkonnast on kütte- ja transpordivaldkonnas olnud tarbija alati vastavatesse piirkondlikesse protsessidesse tugevamalt kaasatud. Energia- ja keskkonnanäesmärke on võimalik paremini saavutada siis, kui ollakse valmis võtma energiasüsteemide konfiguratsiooni aluseks tarbijate integreerimise ja osalemise ning elektri-, kütte- ja transpordisektori lähenemise eeldused. Seda arvestades räägivad argumentid hajutatud energiasüsteemide kasuks. Sellega seoses viitab komitee ka oma arvamusele energiaturu uue korralduse teemal ⁽⁵⁾.

3.13. Suurt tähelepanu tuleb pöörata uute süsteemide kasutatavusele: need peavad olema lihtsad ja läbipaistvad ega tohi mingil juhul tarbijat liigselt koormata. Tehnilised vahendid selle tagamiseks on olemas.

3.14. Kõigepealt on aga vaja luua Euroopas ühtne raamistik, millega integreeritakse energia hinda täielikult kõik energia tootmisega seotud kulud, kaasa arvatud väliskulud. Nõutav on kulude absoluutne vastavus tegelikkusele ⁽⁶⁾, tarbija peab suutma tõlgendada tarbijahindu lihtsalt ja usaldusväärselt. Ka kuitahes läbipaistev, paindlik ja avatud turukorraldus ei saa korvata valesid hinnasignaale, mis tulenevad teatud energiaallikate otsesest või kaudsest subsideerimisest.

⁽⁵⁾ Vt joonealune märkus 2.

⁽⁶⁾ Vt joonealune märkus 2.

4. 1. sammas: tarbijate täieõigusliku osalemise edendamine

4.1. Üldised märkused

4.1.1. Tarbija roll energiasektoris võib poliitilise tahte olemasolul järgnevatel aastatel põhjalikult muutuda. Seepärast on täiesti kohane, et komisjoni teatises pühendatakse sellele segmendile kõige rohkem ruumi. Tegu ei ole mitte üksnes tehniliste ja kaubandusõiguslike küsimustega, vaid otsustavate struktuurimuudatustega, mille tulemuseks on demokraatlikumad energiaprotsessid.

4.1.2. Selleks, et tarbija saaks omal vastutusel oma tarbimist paremini reguleerida, on tal lisaks paremale teabele vaja kõigepealt tehnilisi ja majanduslikke **eelingimusi**. Seal, kus individuaalset tarbimist seni veel ei fikseerita (ega esitata seega ka arvel) või ei saa fikseerida, tuleb seda olukorda kiiremas korras muuta. Kui on vaja paigaldada uusi arvesteid, tuleks kohe kasutusele võtta arukad arvestid.

4.1.3. Tarbijate teavitamist tuleb komisjoni ettepanekute kohaselt kiiresti parandada, mis hõlmab ka seda, et nendele umbes 28 %-le tarbijatest, kellele ei ole pärast 2020. aastat arukad arvestid oletatavasti veel kättesaadavad, antakse õigus need taotluse esitamisel endale saada. Majanduslikud tingimused on alles siis loodud, kui võimalik kokkuhoid jääb täies ulatuses lõpptarbijale ning seda ei ühtlustata jälle uute kindlamääraliste tasudega.

4.1.4. Arukate arvestite kiireks levikuks peab see toimuma tarbija jaoks lisakuludeta. Nende paigaldamine tuleb hõlmata võrgukuludesse. Tootjatele tuleb luua ühtne ja range raamistik seoses andmekaitse ja edastusprotokollidega.

4.1.5. Selleks, et tarbija arukate arvestitega nõustuks, on lisakulude puudumine aga ainult üks oluline ja vajalik kriteerium. Sellele peab lisanduma suur usaldus andmeid koguvate ja hindavate võrguettevõtjate ning elektri tarnijate ja turustajate vastu. Mida kaugemal on tarbija nendest ettevõtetest, seda raskem on seda usaldust luua. Komitee jaoks ei ole kahtlustki, et tarbijatele peab kehtima andmekaitse kõrgeim tase, mis tähendab muu hulgas seda, et neil on täielik ligipääs kõigile andmetele.

4.1.6. Juba praegugi on tarbijatel mõningad võimalused otsida olemasolevatelt turgudelt soodsamaid pakkumisi. Komisjoni avaldus, et „[t]arnijavahetus peab olema tehniliselt lihtne, kiire ja alati toimiv”, peaks olema Euroopas, mis loodi kaupade vaba liikumise edendamiseks, iseenesestmõistetav. Seetõttu ei tuleks vahetustasude ja trahvide kaotamist mitte „kaaluda”⁽⁷⁾, vaid see tuleks teoks teha!

4.1.7. Võimalus valida tarnijat ja lepingutingimuste üle läbi rääkida on turukonkurentsi peamised koostisosad. Selle näitaja on tarnija vahetamise sagedus. Tarnijavahetused on sagenenud, ent paljudes riikides on vahetamise määr madal⁽⁸⁾. See on tarbijate ebapiisava teavitamise ja teiste püsivate turutõkete tagajärg.

4.1.8. Kuigi tarnijavahetus on tarbija jaoks oluline vahend, ei saa konkurentsi toimivust siduda ainult tarnija vahetamise määra ja hinnaga. Juba praegu võetakse tarnija valikul üha enam arvesse klientide rahulolu, kohalikke sidemeid ja kohalike üksuste ühiskonnaelus osalemist, samuti vastutajate kohalolekut kohapeal. Tarbijaid huvitab järjest enam mitte ainult see, kuidas elektrit toodetakse, vaid ka see, kus toodetakse ja kes toodab. Seepärast on oluline, et tarbija saaks vabalt valida mitte ainult elektri edasimüüjat, vaid ka energiatootjat.

4.1.9. See tähendab **konkurentsi hindades ja kvaliteedis**. Kui võrgukulud ja tootmiskulud on läbipaistvad, võiks marginaalselt kallimalt toodetud, aga väiksema transpordikulude osakaaluga elekter olla kokkuvõttes jälle odavam, see aga eeldab võrgukulu komponendis kaugusest sõltuvaid hindu, nagu ka võimalust taastuvast energiaallikast omatoodetud elektrit õiglastel konkurentsitingimustel otse ja ise turustada.

⁽⁷⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽⁸⁾ Vt ACER/CEER: *Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2013*, oktoober 2014, lk 69.

4.1.10. Komitee nõustub komisjoniga, et sotsiaal-, struktuuri- ja regionaalpoliitika eesmäärke ei ole võimalik saavutada riiklikult juhitavate/reguleeritavate energiahindade kaudu.

4.1.11. Komitee peab ülioluliseks komisjoni avaldusi seoses nõudlusele reageerimise, omatootmise ja -tarbimise ning tarbijate aktiivsema osalemisega vahendajate ja kollektiivkokkulepete abil, sest siin avanevad täiesti uued arengusuunad.

4.2. Nõudlusele reageerimine

4.2.1. Komisjoni dokumendis kirjeldatud juba kasutusele võetud nõudlusele reageerimise saavutused, milleni jõuti muu hulgas dünaamilise hinnakujunduse (elektrienergia tarnelepingutes) ja paindlike automatiseeritud nõudlusele reageerimise süsteemide abil, kinnitavad mõjusalt väidet, et „[e]nergiatõhusus ja nõudlusele reageerimine võimaldavad pakkumist ja nõudlust sageli paremini tasakaalustada kui elektriyaamade või -liinide juurde ehitamine või töös hoidmine”⁽⁹⁾.

4.2.2. Ent lõpptarbijad hakkavad aktiivselt osalema ainult siis, kui paindlike tariifide eelised korvavad ettenähtava aja jooksul võimalikud vajalikud investeerimiskulud. Seepärast peavad hinnasignaalid olema tõesti õiged, see tähendab, et kui suurte elektrienergia koguste pakkumine (nt kui on palju tuult või päikest) satub väikese nõudluse ajale või kui suure nõudluse ajal on pakkumine piiratud, peab see peegelduma valitavates lõppkasutaja hindades.

4.2.3. Hinnasignaalid tuleb tarbijale – võimalikult automatiseeritult – teatavaks teha, et ta saaks neid kasutada. Tarvis on võimalikult isereguleerivaid süsteeme. Vastasel juhul on neist kasu ainult tehniliselt osavatele klientidele. Otsus selle kohta, kui ulatuslikult tarbija neil turgudel osaleda soovib, tuleb jätta tema enda teha.

4.2.4. Eeldatakse, et uued aktiivsed tarbijad osalevad nõudlusreageeringus seda jõulisemalt, mida vahetumalt nad ise taristumeetmeid puudutavate otsuste tegemises osalevad ja mida suurem on nende osalus investeeeringutes ning tootmisrajatiste, võrkude ja salvestite juhtimises. Seepärast on mistahtes vormis kodanikuosalus ja kodanike energiatootmine ning muud tootvate tarbijate kogukondlikud korraldatud struktuurid elektriturul väga tähtsad. Komisjoni teatises on neid seoseid siiski liiga vähe kajastatud.

4.3. Omatootmine ja -tarbimine – tootev tarbija tuleviku energiamaastikul

4.3.1. Nõudlusreageeringu süsteemide abil saaksid tarbijad teha oma energiatarbimise kohandamisest enamat. Komisjon märgib väga õigesti, et „[k]ombineerides hajutatud tootmis- ja salvestamisvõimalusi paindlike nõudluspoolsete lahendustega, saavad tarbijad ise end varustada ja rahuldada (osaliselt) oma energiavajaduse, olles samal ajal nii tootjad kui ka tarbijad, ning vähendada energiaarvet”⁽¹⁰⁾.

4.3.2. See õnnestub aga ainult juhul, kui turu kujundamine toimub uutmoodi, kirjeldatud eesmärkide kohaselt, mitte ei püüta olemasolevat süsteemi üksnes uute energiaallikate lisamisega ümber kujundada⁽¹¹⁾.

4.3.3. Tuleb välja töötada uued motivatsiooniskeemid süsteemile kasuliku omatarbimise, otsevarustamise, samuti tippvõimsuse ajal energia salvestamise ja tasakaalustava energia kättesaadavaks tegemise premeerimiseks. Selleks on vaja uuesti kindlaks määrata süsteemile kasulikkuse kriteeriumid, kuid lisaks on vaja ka üha hajutatumasse energiamaailma sobivat uut tuleviku energiasüsteemi kontseptsiooni. Igal juhul on vastuvõetamatu hoida kinni traditsioonilisest süsteemikäsitusest, mis pärineb ajast, mil pideva baaskoormuse tagasid tavapärased tuumajaamad ja söeküttega töötavad elektriyaamad.

⁽⁹⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽¹⁰⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽¹¹⁾ Vt joonealune märkus 2.

4.3.4. Oma teatises loetleb komisjon taastuenergia hajutatud tootmise täiendavaid eeliseid, üheks neist on võimalus vähendada võrgukadusid ja ülekoormust ning sellega pikas perspektiivis võrgukulusid kokku hoida. Komitee jagab seda seisukohta, ometi ei ole liikmesriikides neid eeliseid siiani piisavalt tunnistanud ega arvesse võetud.

4.3.5. Selle uue lähenemisviisi eeliste üksikasjalik kirjeldus teatisega kaasnevas töödokumendis⁽¹²⁾ teeb selgeks, et selle tootvatel tarbijatel põhineva lähenemisviisi näol hakkab tegemist olema millegi enamaga kui lihtsalt tsentraliseeritud energiatootmisallikate kasuliku täiendusega. Jutt käib tarbijate sõltumatust otsustamisvabadusest võtta omatootmise ja -tarbimise, salvestamise ja ka iseturustamise kaudu tuleviku energiasüsteemis kanda aktiivne roll.

4.3.6. Ent komisjon ei määratle oma teatises omatootmist ja -tarbimist piisavalt. Teatisele lisatud töödokumendis esitatud näidetest⁽¹³⁾ ilmneb pigem, et komisjoni arusaam omatootmisest ja -tarbimisest on liiga piiratud. Komitee leiab, et seda tuleks mõista laiemalt, mitte näha vaid võrguarvesti taga oma seadme abil omatoodetud elektrit, hõlmates näiteks katusel asuvate päikesepaneelide abil toodetud päikeseenergiat, s.t elektrienergiat, mille saamiseks või ülekandmiseks ei kasutata avalikku võrku. Tuleb loobuda senisest lähtekohast, et seadme käitaja ja lõpptarbijaja on sama isik, sest sellega käsitatakse vaid üht omavarustuse erivormi.

4.3.7. Kujunemas on laiemalt käsitatud tootvate tarbijate struktuurid, kuid neile tehakse praegu tõsiseid takistusi. Nende vormide hulka kuulub näiteks ärimudel, mille järgi energiaühikud turustavad oma elektrienergiat otse oma liikmetele või kodanike energiaühingud tarnivad ilma börsi või edasimüüjat kasutamata oma elektrienergiat ümbruskonna elektritarbijatele. Selliste mudelite rakendamine väärtustaks oluliselt tarbijat tema uues aktiivses rollis ja avaks täiesti uued ärimudelid, seepärast tuleb neid „uutes võimalustes energiatarbijatele” arvesse võtta.

4.3.8. Omatootmise ja -tarbimise mõiste laiendamine on tähtis ka seetõttu, et senine liiga kitsas tõlgendus (mis lähtub seadme käitaja ja lõpptarbijaja samasusest) puudutab vaid üht konkreetset aktiivsete tarbijate rühma. Sest nii saab omatootmise ja -tarbimisega tegelda ainult see osa tarbijatest, kel on seadmetesse investeerimiseks piisavalt kapitali ning eelkõige ka piisavalt ruumi (näiteks oma maja sees või peal) nende paigaldamiseks. See välistaks praktiliselt näiteks üürnikud; sama probleem tekib tööstustarbijatel, eelkõige väiksematel ettevõtetel või ettevõtetel, kel puudub oma suur pind.

4.3.9. Seevastu esindavad laiemalt käsitatud omatootmise ja -varustamise vormid – mis (loomulikult tasu eest) kasutavad üldkasutatavaid võrke – mudeleid, mis võimaldavad ka üürnikel, väiksematel käitistel või ühistuliikmetel jne täita energiaturul aktiivse ja vastutustundliku tootva tarbijaja rolli ning teenida või säästa raha. Seetõttu on omatootmise ja -tarbimise mõiste kitsas määratlus sotsiaalpoliitiliselt ebaõiglane ning majanduspoliitiliselt diskrimineeriv.

4.4. Tarbijate aktiivsem osalemine vahendajate ja kollektiivkokkulepete abil

4.4.1. Komisjon ütleb ka, et „[k]ollektiivkokkuleppeid ja kogukonna algatusi tehakse üha sagedamini juba mitmes liikmesriigis. Kasvab nende tarbijate hulk, kes alustavad ühist omatootmist ja teevad ühiseid plaane oma energiatarbimise paremaks haldamiseks. Selline tarbijate **endi** arendatud uuendustegevus toob kaasa uuendused tarbijate **jaoks** ning loob uusi ärimudeleid. Tekib uusi energiaettevõtjaid, haldusettevõtjaid, agente, andmetööstusettevõtjaid ning muid vahendajaid ja ka tarbijaorganisatsioone, kes aitavad tarbijatel sõlmida soodsamaid kokkuleppeid, vabastades nad haldusprobleemidest ja tülikatest uuringutest. Kohalikud omavalitsused ja kogukonnad saavad samuti uusi tegutsemisvõimalusi: piirkondlikud ja kohalikud energiaalased algatused loovad kohalikul tasandil väärtusliku seose otsustajate, kodanike ja uuendajate vahel”⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ SWD(2015) 141 final, 15.7.2015.

⁽¹³⁾ Vt joonealune märkus 12.

⁽¹⁴⁾ Vt joonealune märkus 1.

4.4.2. Komitee koostatud uuring, mis käsitleb kodanike energiatootmist⁽¹⁵⁾, näitab selgelt, et nimetada võib veel palju teisi eeliseid (näiteks uute seadmete paigaldamiseks üldsuse heakskiidu saamine, piirkondliku majanduse arenguvõimadused, investeeringute rahastamine). Komitee on kõigis külastatud liikmesriikides kogunud kodanikuühiskonna suurt valmidust asjakohaseid individuaalseid või kogukondlikke mudeleid aktiivselt toetada ja/või ise rakendada. Siiski takerduvad need veel sageli õiguslikesse nõuetesse, bürokraatiasse või muusse teadlikult või ebateadlikult tekitatud diskrimineerimisse.

4.4.3. Ainult üks näide: kodanikud, kes kollektiivselt käitavad ühist tuuleturbiini, ei saa sageli oma elektrienergiat otse võtta ega kasutada, vaid peavad seda edasimüüja kaudu turustama ja hiljem jälle endale tagasi ostma. See ei ole see, mida komitee mõistab aktiivse turul osalemise all.

4.4.4. Teatise sissejuhatuses mainib komisjon küll tarbijate omatootmise ja -tarbimise piiramist kui lahendamist vajavat probleemi, kirjeldamata aga piisavalt seda, kus ja kuidas need piirangud konkreetsetel ilmnevat ning mida tuleb teha nende kõrvaldamiseks. Paljudest liikmesriikidest saadud kogemused näitavad, et riiklikud reguleerivad asutused sageli tegelikult takistavad või vähemalt majanduslikult ja bürokraatlikult raskendavad omatootmist ja -tarbimist, oma- või otsevarustamist laiemas mõttes; näitena sellest võib nimetada Hispaaniat ja Saksamaad. Seepärast palub komitee, et komisjon koostaks eraldi dokumendi, mis tugineb teatisele lisatud töödokumendile⁽¹⁶⁾ ning milles kirjeldatakse, missugused soovitud või soovimatud tagajärjed on kaasnenud tootvatel tarbijatel põhineva lähenemisviisiga, milliseid bürokraatlikke takistusi esineb ja kuidas olemasolevat diskrimineerimist kõrvaldada, ning palub hõlmata see konsultatsiooniprotsessi.

Sealhulgas peaks komisjon enesekriitiliselt analüüsima, kas tema enda riigibeeskirjad ühilduvad teatise esitatud väidetega. Juba praegu tuleb märkida, et keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunistes⁽¹⁷⁾ ei hinnata omatarbimist, omavarustamist ja otsevarustamist piisavalt.

4.4.5. Suurtest edasimüüjatest sõltumatuse küsimus tuleks lisada ka vahendajate rolli üle peetavasse arutellu. Selle säilitamiseks oleks mõttekas täiendavalt arutada vahendajate ärimudeleid ning küsida, kes on nende kliendid.

5. 2. sammas: arukad kodud ja võrgustikud saavad tegelikkuseks

5.1. Uus energiasüsteem kasvab alt ülespoole. Võrku ühendatud seadmetest saavad arukad kodud, nendest hooned ja nendest omakorda aktiivsed võrgustiku osad. Arukad kodud on põhimõtteliselt uue energiasüsteemi alus, samuti hea koht uuele aktiivsele tarbijale õppimiseks ja kogemuste omandamiseks. Paljudest juba olemasolevatest võimalustest tuleb paremini teavitada.

6. 3. sammas: andmehaldus ja -kaitse

6.1. Nüüdisaegsete sidesüsteemide kiire ja tulevikukindla kasutuselevõtu aluseks ja eelduseks on ühtsed ja usaldusväärsed andmekaitseidirektiivid. Seejuures on vaja kindlaks määrata:

- milliseid andmeid tuleb optimaalse toimimise huvides kindlasti koguda;
- kuidas tuleb andmeid krüpteerida;
- kus ja kui kaua neid säilitatakse;
- kes saab anda korralduse nende kustutamiseks.

6.2. Komitee peab hädavajalikuks, et tarbija oleks oma andmete omanik ja jääks selleks ning et tal oleks täielik kontroll andmete üle ja täielik ligipääs neile, nii et tal oleks võimalik andmeid kontrollida, parandada ja kustutada ning tarnijavahetuse korral need endaga kaasa võtta.

Brüssel, 20. jaanuar 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁵⁾ EMSK uuring „Energia tuleviku muutmine: Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring kodanikuühiskonna rolli kohta ELI taastuvenergia direktiivi rakendamisel” (EESC-2014-04780-00-04-TCD-TRA(ET)).

⁽¹⁶⁾ Vt joonealune märkus 12.

⁽¹⁷⁾ ELT C 200, 28.6.2014, lk 1.

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET